

Driemaandelijks berichtenblad

van de heemkundige kring

HET LAND VAN NEVELE

Het medaillon van Het Rusthof te Vosselare,
nu in het Rietgaverstede-museum te Nevele.

**Driemaandelijks berichtenblad
van de heemkundige kring**

HET LAND VAN NEVELE

DECEMBER 1975 - JAARGANG VI - AFLEVERING 4

Verantwoordelijke uitgever :

**J. LUYSSAERT
Veldestraat 8
9841 MERENDREE**

De Heemkundige Kring "Het Land van Nevele" heeft als werkgebied de gemeenten Bachte-Maria-Leerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle, Meigem, Merendree, Nevele, Poekte, Poesele, St.-Martens-Latem, Vinkt, Vosselare en Zeveren-Deinze.

De vereniging streeft ernaar de studie van ons heem te bevorderen, de resultaten ervan te publiceren en aktief bij te dragen tot de bescherming en het beheer van ons leefmilieu. Daartoe organiseert zij geregeld voordrachten, dia- en filmvoorstellingen, tentoonstellingen, uitstappen en wandelingen. Alle leden worden op die manifestaties uitgenodigd en kunnen er gratis aan deelnemen.

Het jaarlijks te betalen lidgeld bedraagt 200 fr. (gewoon lid) of 500 fr. (erelid) en kan overgeschreven worden op 000-0627981-03 van "Het Land van Nevele", Vosselarestraat 16, 9840 Landegem.

Bijdragen voor het Berichtenblad en andere briefwisseling dienen te worden toegestuurd aan J. LUYSSAERT, Veldestraat nr. 8, 9841 Merendree.

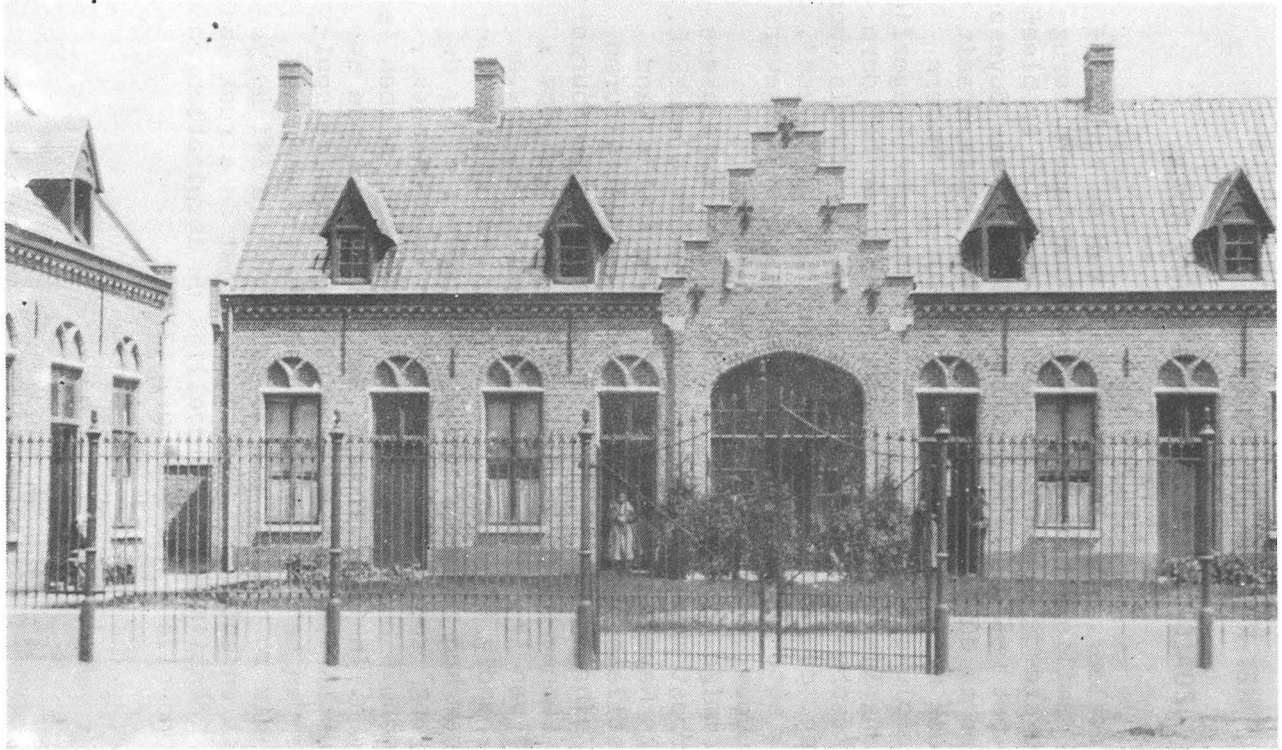
Elke auteur is verantwoordelijk voor de inhoud van zijn artikel.

**HET RUSTHOF TE VOSELARE
EN
ZOALS C. BUYSSE HET ZAG IN HET HOFJE.**

De ex-Nevelaar, die ter gelegenheid van de kermis of bij een familiale gelegenheid z'n geboortedorp terugzag, had steeds de prettige indruk dat alles er bleef "zoals het was", om het met een titel van een Buysse-roman aan te duiden. Doch de laatste decennia draait Nevele ook mee met de muterende wereld : 'n modern huizenkompleks op de wijk De Akker, een groot magazijn, een belangrijke verkaveling aan de rand van het dorp, een rijksschool, een nieuw aantrekkelijk rusthuis voor bejaarden, de asfaltering van "de blonde zandwegen", een stuk autosnelweg met wegwisselaar, het Rietgaverstede-museum, moderne boerenwoningen.

Waren sommige journalisten en literatuuronderzoekers blij verrast met de vele herinneringen aan C. BUYSSE, die ze te Nevele nog vonden, dan dient toch erkend dat er stilaan heel wat Buysseaanse infrastructuren aan het afbrokkelen zijn : het kasteel van oud-burgesmeester Leonce MULLE DE TERSCHUEREN werd gesloopt ; de "wal" van 't Armenhuis, zo nauwkeurig beschreven dat een handig tekenaar, aan de hand van Buysse's evokatie, hem kan rekonstrueren, werd gedempt (1) ; de "teleurgang" van de huidige loop van de Poekebeek ; het herenhuis BLOMME waar de *Tantes* gewoond hebben is afgebroken. In 1971 verdween dan ook het bekende be-
luik "Rusthof", gelegen te Vosselare ; sommige spuiters noemden het de "Lusthof", er was trouwens een herberg die zo heette. Wie Buysse's novelle *Het Hofje* (2) leest en enigszins vertrouwd is met de streek van Nevele, identificeert onmiddellijk de inspiratiebron van die novelle : het Rusthof. (3)

De foto moet gedateerd worden tussen 1895 en 1898. Er prijkt nog geen medaillon op de gevel. We bezitten een foto van dezelfde kwaliteit en van dezelfde fotograaf Wante uit Gent, die het park van de Deurwaerder-Fobe voorstelt en waarin de eigenares wandelt.

(Foto D. D'Hooge)

HISTORISCH OVERZICHT VAN HET RUSTHOF.

In 1895 sticht Adèle Charlotte FOBE, de Nevelse vriendin van Virginie LOVELING (4), een bejaardentehuis, gelegen in de Dreefstraat te Vosselare, op een paar honderd meter van de scheiding met de dorpskom van Nevele. Achter het 20 meter lange monumentale hekken lag daar het beluik in rode baksteen, bestaande uit drie vleugels in U-vorm met voorhof. In de centrale vleugel was een trapgevel opgetrokken waarin een witmarmeren medaillon met arduin omlijst en een arduinen onderschrift ingemetseld waren. We lezen er : "Ter nagedachtenis van de Heer August de Deurwaerder". Adèle FOBE, weduwe van oud-vrederechter en burgemeester Victor Adolf SCHATTEMAN huwde in 1886 met A. DE DEURWAERDER die in 1892 te Nevele overleed.

Het echtpaar DE DEURWAERDER-FOBE was kinderloos. Bij haar eigenhandig testament van 1893 duidt Adèle FOBE haar broer Adolphe aan als haar universeel erfgenaam. In 1896 voegt ze een codicil bij haar testament, dat o.m. zegt : "Ik geef en legateer in vollen eigendom aan de burgerlijke godshuizen te Nevele, het gesticht "Rusthof" voor oude lieden, door mij gebouwd en opgericht..." (5).

Op 11 mei 1898 overlijdt Adèle FOBE en haar broer Adolphe, die vrijgezel was, was reeds een maand voor zijn zuster overleden. Er was geen nieuw testament opge maakt en zo worden de wettige erfgenamen opgeroepen, ten getale van twintig. Anna-Francisca BRANDT, nicht van Adèle FOBE in de vijfde graad, is de enige erfgenaam langs moederszijde en zal bijgevolg de helft krijgen van het aanzienlijk fortuin. Maar ze schijnt nog meer te willen : ze zal namelijk een paar bijzondere beschikkingen van het testament aanvechten, namelijk het legaat "Rusthof" aan de burgerlijke godshuizen van Nevele overgemaakt. Nu ze rijk is neemt ze een gewiekst advocaat onder de arm. Er wordt een be-

zwaarschrift van 15 bladzijden opgesteld dat aan koning Leopold II geadresseerd wordt. Het bezwaar stoelt op twee motieven : de gemeente Vosselare zal zich zware financiële lasten op de hals halen en de burgerlijke godshuizen van Nevele kunnen slechts behoeftigen plaatsen, wat in tegenspraak is met het Reglement van het Rusthof ; een lijst van de inwoners van het Rusthof, bij het bezwaarschrift gevoegd, toont aan dat er geen integraal behoeftigen in wonen (6).

Maar de konklusie van het bezwaarschrift is een coup de théâtre : om alle gerechtelijke betwistingen te vermijden wordt een kompromis voorgesteld : aan de burgerlijke godshuizen van Nevele het Rusthof toewijzen en ... afgelopen ; de honderd duizend frank, uitgeschreven voor het Rusthof, komt dan natuurlijk in de handen van de erfgenamen en Anna BRANDT zal dan de helft van de som krijgen.

Een koninklijk besluit d.i. 1 aug. 1899 heeft de knoop doorgehakt : het bezwaar wordt van de hand gewezen (7).

Er is nochtans een zonderling feit : geen enkel familielid maakt deel uit van het bestuur van het Rusthof, hoewel het testament vermeldt : "... beding ik voor mijne wettige erfgenamen het recht om deel te hebben aan het bestuur van het gesticht...". Hier dient gezegd dat het "armbestuur" van Nevele van zich afgebeten heeft waar het eist "... dat het bestuur der burgerlijke godshuizen van Nevele vrij zal wezen alle schikkingen te nemen die zij nodig oordeelt zouden tusschenkomst van personen vreemd aan het wettelijk heerschend bestuur (8). Die eis wordt dan ook door de hogere instanties ingewilligd. Daarmee is de kous af en zal het Rusthof een rustig bestaan leiden van komen en gaan.

Was het een rustoord waar de klok was blijven stilstaan ? Het overleefde de twee wereldoorlogen, maar nooit is er een indexering van het onderhoudsgeld geschied : 2 frank per week van de stichting af tot aan de sluiting in dec. 1969.

In oktober 1967 beslist de C.O.O. van Nevele het Rusthof te verkopen, maar zal "alle aangegane verplichtingen ten opzichte van de personen verblijvend in het Rusthof te Vosselare strikt naleven en toepassen, alsmede alle wilsbeschikkingen die voorkomen in het le-gaat van de schenker gewetensvol volbrengen". Moti-vering : de huisjes bevinden zich in bouwvallige toe-stand en voldoen niet meer aan de meest elementaire hygiënische normen (9). Het complex werd in 1969 ver-kocht en kort nadien werden de gebouwen gesloopt. Nu is het nog een perceel bouwgrond.

De gelden van de verkoop werden aangewend om de kos-ten te dekken van de uitbreiding van het nieuw rust-oord in opbouw te Nevele. Dat is inmiddels geschied en het nieuw rustoord, in vervanging van het oude Hospi-taal Louise, kreeg de naam *Ter Lenen* en de bewoners van het Rusthof werden er naar overgeheveld.

FIKTIE EN WAARHEID IN *HET HOFJE*.

Dat Cyriel BUYSSE veel afwist van de stichting van het Rusthof, hoeft ons niet te verwonderen, hoewel de schrijver reeds in 1896 Nevele verlaten had en zich in Nederland gevestigd had. De donatrice was de Ne-velse vriendin van Virginie LOVELING en zijn vader Louis BUYSSE was een van de twee regenten van het Rusthof.

We menen dat *Het Hofje* een van de novellen is, waarin het meest Nevelse - grootnevelse weliswaar - elementen voorkomen.

Voor wie Buysses tekst niet gelezen heeft, geven we allereerst de korte inhoud van de novelle. Peetje Raes is het erkende hoofd van een twintigtal bede-laars, mannen en vrouwen, uit de beruchte Zijstraat. Iedere weekdag wordt een andere wijk aangedaan. De zondag is het rustdag, maar met de opbrengst van de

buit wordt er lustig gegeten en gedronken ; dan wordt het wel rumoerig in de Zijstraat. Vlak erbij ligt het herenhuis van meneer en mevrouw Christiaens-de Maertelaere. Om niet meer gestoord te worden door het lawaai-erig bedelaarsvolkje zullen die rijke lui een hofje oprichten voor de bedelaars en hun tevens een maandgeld uitkeren.

Peetje Raes komt in verzet tegen die bedreiging van hun vrijheid en verbiedt zijn aanhang de huisjes van het rustoord te betrekken. Maar de dorpelingen en de boeren uit het dorp willen de bedelaars niet meer steunen en een voor een gaan de bedelaars in het hofje wonen, en Peetje Raes staat nu alleen. Uit zijn krot gedreven wordt hij op een winterdag bewusteloos op straat aangetroffen. Hij wordt naar het hofje overgebracht waar hij sterft.

We zullen nu trachten Buysse's verhaal en zijn visie op het Rusthof te confronteren met gegevens die we in ambtelijke en familiepapieren konden vinden. (Buysse's tekst is in kursief gedrukt).

1. DE BEDELAARSBENDEN.

"Peetje Raes staat aan 't hoofd van de bedelaarsbende" p. 110.

Er is reeds voldoende gewezen op het arm Vlaanderen van de 19e eeuw. Was nu de bedelarij te Nevele erger dan elders ? We geloven het niet, maar er was een bepaalde wijk, de Hul waarin de Zijstraat ligt, waar bijna uitsluitend dagloners woonden. Door gebrek aan werkgelegenheden vonden ze meestal hun bestaansmiddelen in het bedelen ; waarschijnlijk gaf dan die concentratie van bedelaars op een wijk aanleiding tot het vormen van benden. De armoede, die er heerst, is niet uitsluitend het gevolg van de economische crisis en de mislukte aardappelenoogst van omstreeks 1850. Vroeger was er ook schrijnende armoede en bestonden er bedelaarsbenden. Dat vernemen we uit een brief van Emmanuel COMPARE (overgrootvader van Cyriel BUYSSE), gericht tot de

Provinciale overheid te Gent ; hij suggereert het delven van een kanaal om de overstromingen in de streek te keer te gaan en tevens om werkgelegenheid te verschaffen : "Wat aengaet de onkosten van delven, en kan maar gering wezen na evenredenheyd van 't geluk daer uyt te verkrijgen, te meer omdat het kan gedolven worden door arme werklieden sonder werk loopende, moeten bedelen, en waarmede men soude sien verminderen de groote versaemelingen van benden, die door 't uyttersten gebrek, op seker wijze groote vreesse en indruk maeken, aen de vredelievende borgers : die veeltijds uyt vreesse geven het gonne sij self noodig hebben ; ..." (10). Het bestaan van bedelaarsbenden heeft BUYSSE wel getroffen. In een novelle van *Vit de Bron* schetst hij ook nog een leider van een bedelaarsbende, Guustje Bracht (11). Over hem zegt de schrijver : *Ik hield van hem zonder het te weten. Meer zelfs : ik had steeds een soort hekel aan hem, want hij was een levenslange bedelaar en luiaard ? Telkens als hij mij zag - en hij lei het er op aan om mij te zien - beteekende dat voor mij het geven van een aalmoes, en ik wist wel dat mijn gift meestal in jenever werd verdronken. Want Guustje was een luxe-bedelaar. Aan 't noodige leed hij geen gebrek. Alleen aan 't overtollige had hij wel eens te kort.*

We zien hier dat BUYSSE nog al skeptisch staat tegenover die noodzaak tot bedelen, en hij staat natuurlijk niet alleen met die zienswijze. In een anomien brochuurtje (12) uitgegeven te Gent in 1847 lezen we : "De werkman heeft het werken op voor zijn bestaan en zo werd hij in armoede gedompeld... Zowel in de kleinste gemeenten als in de mooiste straten van onze grote steden tiert de bedelarij welig. Zij die nog wat inkomen halen uit het werken, worden door het treurig voorbeeld aangetrokken en verkiezen te bedelen : het is gemakkelijker en het brengt meer op". (uit het Frans vertaald).

Buysses visie stemt dus wel overeen met de gangbare opinie van de toenmalige burgerij : ze bedelen om te kunnen brassen (?).

Maar wat nu het verdwijnen van de bedelaars betreft met ze op te nemen in het Hofje, liggen de de zaken in werkelijkheid heel anders.

a. Het Rusthof was oorspronkelijk niet bestemd voor behoeftigen. In de inleiding van het Reglement lezen we : "(het is) bestemd tot verblijfplaats van ouderlingen van beide geslachten, welke niet tot den stand van behoeftigen behooren, doch niet gansch in hun onderhoud kunnen voorzien" (13).

b. Einde 1891 worden er nieuwe wetten op de "be-teugeling der landlooperij en der bedelarij gestemd". Een paar artikelen : "Art. 9. Alwie bedelend wordt aangetroffen zal mogen aangehouden en voor de rechtbank van enkele politie gebracht worden... Art. 13. Zij (de vrederechters) stellen ter beschikking der regeering, om gedurende ten minste twee jaren en ten hoogste zeven jaren in een bedelaarsgesticht opgesloten te worden, de tot werken bekwame personen welke, in plaats van in den arbeid hunne middelen van bestaan te zoeken, de liefdadigheid uitbuiten als bedelaars van beroep..." (14).

Voorheen was het bedelen ook wettelijk verboden, maar gemeente- en stadsbesturen lieten de bedelarij oogluikend toe.

Het drastisch optreden van de rechterlijke macht enerzijds, en de nieuwe werkgelegenheden anderzijds, liggen aan de grondslag van het teruglopen van de bedelarij, zoniet van het verdwijnen ervan, op het einde van de negentiende eeuw.

BUYSSSE heeft het dus anders uitgebeeld. De novelle *Het Hofje* is ook in het Duits vertaald ;

de titel is er "*Der letzte Bettler*" (15). Wat alludeert op de slotzin van het verhaal : "*De laatste, onverzoenlijke bedelaar van 't dorp, was, dank zij hun liefdadige stichting, als een christelijk mensch de eeuwigheid ingegaan*". p. 128. Misschien bestaat er in het Duits geen woord om het specifiek begrip van dat "hofje" aan te duiden.

2. TOPOGRAFIE EN TOPONIEMEN.

"Hij (Peetje Raes) is het, die de zes uitgangen der week heeft ingedeeld zoals ze thans bestaan : 's maandags in de kom van 't dorp, 's dinsdags naar de Boschstraat, 's woensdags naar de Kermhoek, 's donderdags naar 't Muizenhol, 's vrijdags naar 't Peperhol, 's zaterdags naar 't Luizegevecht, 's zondags zich verlustigen". p. 110-111.

Vier van die benamingen zijn nog heden in zwang te Nevele, maar 't Luizegevecht en 't Muizenhol bestaan er niet en hebben er wellicht ook nooit bestaan. Te Gent is er wel een Luizegevecht, oude volkse benaming van de Hebrechtstraat (steegje van de Kortrijkse Poortstraat naar de Leie).

BUYSSE heeft *Het Hofje* waarschijnlijk omstreeks 1904 geschreven. Sedert 1896 had hij Nevele verlaten. Had hij reeds enkele typische benamingen van belangrijke Nevelse wijken vergeten, zoals 't Veldeken, den Ham, Kerrebroek, Wulfhoek, Lege Kouter... ?

Verder is er nog spraak van de klassiek geworden benamingen van straten in Buysse's oeuvre : de Grote Dorpstraat, de Zijstraat, de Dreef ; de twee laatste bestaan nog.

"Aan den hoek der Zijstraat... en der Grote Dorpstraat... staat de prachtige woning van meneer en mevrouw Christiaens-de Maertelaere". p. 115.

Het Herenhuis dat DE DEURWAERDER-FOBE bewoonde stond op de hoek van de Blasiusdriesstraat en de Langemunt (16) ; deze heette nog in het bevolkingsregister van 1856 Dorpstraat.

"... (het hofje) ligt schuins tegenover zijn eigen woning, aan de overkant der prachtige populieren-dreef, vlak bij de ingang van het dorp, zoodat hij steeds ten allen tijde het hofje onder zijn direct toezicht zal hebben". p. 116.

Qua ligging van de gebouwen is er hier een lichte afwijking, wat het plan aangeeft.

"Weldra was 't hofje kant en klaar. Het rees keurig-netjes op, in rode steen met witte streepjes, om de drie hoeken van een binnenplaats waar in het midden een fonteintje stond, omringd van een klein grasveldje met bloemen. Een hekje met vergulde pieken scheidde 't van de dreef..." p. 120.

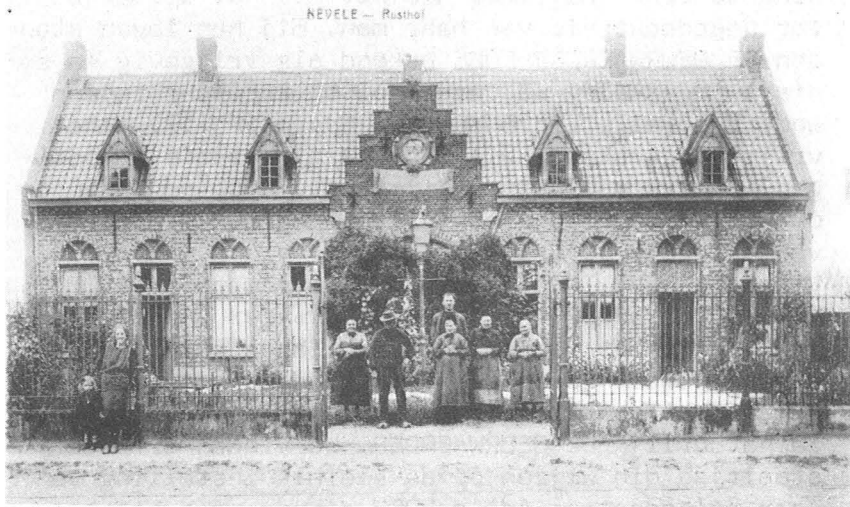
Dat beantwoordt bijna volledig aan de werkelijkheid, maar een fonteintje zal er wel niet gestaan hebben. Dat hekje moet nochtans met een korreltje zout genomen worden, want het was imponerend in hoogte en lengte.

Wat BUYSSE niet vermeldt is de zogenaamde raadkamer die zich in het midden van het centrale gebouw bevindt. Later werd het de wasplaats en diende tevens als dodenhuisje, zoals ons lid Antoine JANSSENS het nog gezien heeft. BUYSSE stelt het anders voor : het dodenhuisje plaatst hij achteraan in het hofje.

3. DE DONATEURS.

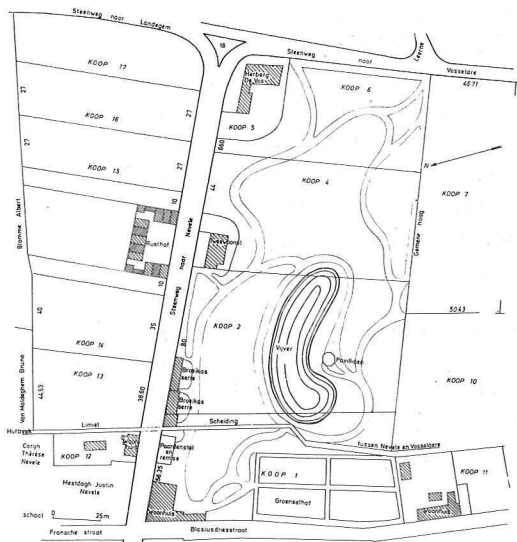
"... en boven op de gevel van het middenhuisje prijkte, in wit-marmereen basreliëf, het beeldhouwd medaljon van meneer en mevrouw Christiaens-de Maertelaere, de menslievende donateurs". p. 120.

Zoals hoger gezegd waren er geen donateurs, maar

Het Rusthof lag niet op het grondgebied Nevele, maar op dat van Vosselare. Volgens dhr. A. Janssens (Nevele) dateert de foto uit 1922.

Het bouwplan was van de Nevelse architect Jozef VANDENHEUVEL (1843-1908).
(Foto Rietgaverstede-museum)

Pan door dhr. Antoine JANSSENS opgemaakt naar dat van de affiche van verkoop, die berust in het archief van het Rietgaverstede-museum.

Steenweg naar Nevele is nu *Dreef*. Van de scheiding Vosselare-Nevele af heet de straat *Langemunt*, bij Buysse is dat het begin van de *Grote Dorpsstraat*. De *Fransche straat* is bij Buysse de beruchte *Zijstraat*, officieel *Zeistraat*.

In de tweewoonst tegenover het Rusthof woonden het dienstponeel en de hovenier van de Deurwaerder-Fobe.

(Tekening Guido Schaeck)

slechts een donatrice, die het Rusthof stichtte ter nagedachtenis van haar man. Bij hun leven stonden DE DEURWAERDER-FOBE bekend als vrijgevig en sociaal ingesteld. We vernemen dat trouwens in een andere novelle van BUYSSSE *De Operatie* (17) : het vrijgevig echtpaar wil een zware operatie bekostigen van een man uit de Zijstraat, doch de burens op de hoogte van die grote gift komen een groot deel van het geld verdrinken.

Virginie LOVELING is ook op reis geweest met DE DEURWAERDER-FOBE. Het boek *Een Winter in het Zuiderland* is het verhaal van die lange reistocht. Hoewel pseudoniemen gebruikt worden, zijn sommige namen heel doorzichtig : met de Poortere bedoelt ze natuurlijk DE DEURWAERDER. We vinden er twee staaltjes die wijzen op de sociale instelling van haar reisgenoten. Adèle FOBE diende voor een paar dagen haar kamer te houden : ze ontfermt zich over een kamermeisje dat ruw behandeld wordt en onvoldoende eten krijgt en deelt met haar de maaltijd die op de kamer geserveerd wordt. Elders is het DE DEURWAERDER die het opneemt voor een knecht van het hotel : hij zou door de eigenaar weggezonden worden wegens een kleine nalatigheid (18).

Verder weten we ook dat DE DEURWAERDER deel neemt aan het verenigingsleven te Nevele : hij is ere-lid van de oude muziekmaatschappij Sinte Cecilia en lid van de handboogschuttersmaatschappij (19). Op zijn bidprentje lezen we ook : "Hij heeft zijne hand voor den behoeftige geopend en ze altijd den armen toegereikt". Bedaagden uit Nevele zeggen nu nog : "dat was 'n goeie mens !".

"Het rond en dik gezicht van meneer, met zware bakkebaarden, was half verborgen achter het nog zwaardere hoofd van mevrouw, van wie men ook de halve buste zeg : één rimpelige dikke golving van vettige lijnen tussen drievoudige-afzakkende kin, en

als een bochel-opdringende corset-borst". p. 120. Bij het slopen van het Rusthof wist dhr. Antoine JANSSENS het medaillon te vrijwaren en het prijkt nu in de tuin van het Rietgaverstede-museum te Nevele. Vergelijken we nu Buysse's beschrijving met het echt reliëf-portret, dan is er geen overeenstemming. Hier heeft de man nu een weelderige haarbos, lichte bakkebaarden, een bescheiden puntbaardje op een regelmatig profiel. De dame heeft overvloedig haar met hoge toupet, een licht gerimpeld gezicht met lichtjes afhangende wangen. Met die zachte blik in dat evenwichtig profiel is het een aristokratische verschijning. De jabot van de blouse groeit uit in een soort pijpkraagje dat de hals half bedekt.

Er was te Nevele een rijke koopman in zaden en granen, MAERE Leonard (+ 1875). Virginie LOVELING spreekt over hem in een van haar jeugdherinneringen : *Florence Schoor* (20), dat de deknaam van Fanny MAERE was. "Haar vader was een rijke graankoopman...middelmattig van gestalte, dik gebuikt, vuurrood gezicht". En BUYSSE schrijft nu : "*Meneer Christiaens-de Maertelaere is een gefortuneerd ex-handelaar in granen en zaden*". We nemen wel dat de schrijver hier aan een onderschuiven van personages gedaan heeft. Wat DE DEURWAERDER betreft, hij was rentenier en grondeigenaar zoals zijn vader. Over de herkomst van zijn fortuin hebben we niets gevonden. Behalve het Rusthof met zijn onderhoudskapitaal, bedroeg de nalatensschap 1.082.053,70 frank, goudfrank wel te verstaan ; met de permissie van de minister van Financiën mag nu eventjes met 60 vermenigvuldigd worden (21).

4. INWIJDINGSFEEST.

"Op een helderen Septemberzondag had de plechtige

onthulling plaats. Om twee ure werden meneer en mevrouw Christiaens-de Maertelaere feestelijk door de fanfaremaatschappij uit hun huis gehaald, en stoetsgewijze, onder schetterend muziekgejubel naar het hofje gebracht. Daar stonden, wachtend op de met groen en vlaggen versierde binnenplaats, meneer de pastoor en zijn coadjutor, en meneer de burgemeester met zijn vrouw de baronesse... Meneer de pastoor hield een lange toespraak, en na hem sprak ook meneer de burgemeester. En telkens juichte luid het volk en speelde de muziek...

Toen werd de erewijn geschonken en de stichting plechtig met de naam "Rusthof" gedoopt". p. 120-121.

In de toenmalige pers vangen we geen enkel echo op van dat feest. Is er een feest geweest, dan was zeker de geestelijkheid niet geïnviteerd. Er is meer : ze wordt geweerd ; art. 15 van het Reglement vermeldt uitdrukkelijk : "Het gesticht moet ten allen tijde een wereldlijk karakter behouden en mag niet door geestelijke personen bestuurd worden".

Pas op 20 juni 1896 - het Reglement dateert van 1 mei 1895 - vinden we een uitvoerig artikel over het Rusthof in het Volksbelang, het liberaal en vlaamsgezind weekblad waarvan de hoofdredakteur Paul FREDERICQ was, neef van Virginie LOVELING. "Zonder veel uiterlijke pracht, maar met echten smaak, in rooden baksteen zorgvuldig opgemetseld met vermindering van alles wat er een verkwazelend kenmerk kan op drukken, gaat uit het geheele als 't ware een goeddelijke klank uit...".

Het artikel is getekend R, dat is Willem ROGGHE (1824-1896), boekhandelaar, liberaal gemeenteraadslid van Gent, journalist en vriend van Virginie LOVELING. In een codicil van het testament van Adèle FOBE staat nogmaals te lezen : "... en, dat het gesticht blijve bestaan en worde bestuurd zooals nu en volgens het thans gebruikte stelsel, met aan hetzelfde het wereldlijk karakter te blijven bewaren".

Dat is duidelijke taal en toont aan dat die stichting zowat gericht was tegen het Nevelse Hospitaal Louise, waar de geestelijkheid het wel voor het zeggen had.

Persoonlijk menen we dat er geen inwijdingsplechtigheid heeft plaatsgehad. In die tijd waren te Nevele de liberalen wat op het achterplan gedreven. Anderzijds geloven we ook dat zowel DE DEURWAERDER als Adèle FOBE niet zo zeer op eerbetuigingen gesteld waren. Zeker waren het geen strijdvaardige liberalen en zoals blijkt uit de bidprentjes en uit het testament waren het kerkgangers. Adèle FOBE bedingt in haar testament als jaargetijde tien gezongen missen gedurende tien jaar en haar twee neven priesters, waaronder het Vlaams akademielid Hendrik CLAEYS (1838-1910), worden elk met een legaat bedacht behalve hun wettelijk aandeel.

5. HET REGLEMENT VAN HET RUSTHOF.

BUYSSE heeft in zijn verhaal enkele belangrijke punten vermeld.

"... een hofje... waar twintig mensen kosteloos zullen mogen huizen, en elk een wekelijkse gift voor hun onderhoud zullen ontvangen". p. 116.

"En vier fran in de week, e-woar ? (zegt Peetje Raes)". p. 117.

De stichteres heeft een kapitaal van 100.000 frank : intrest 3 % voor weekgeld en onderhoudskosten uitgezet.

"Tucht en regel, kalmtte en netheid zullen er ten allen tijde moeten heersen. Drank, geknoei tussen de beide seksen en bovenal de dagelijkse bedeltochten zullen natuurlijk streng verboden worden". p. 116.

"Al de huisjes waren bezet met twee mannetjes en twee vrouwtjes in iedere". p. 122.

Als Peetje Raes ziet dat enkele van zijn volgelin-

gen geneigd zijn om een van de huisjes te betrekken, vaart hij tegen ze uit : *"En noei gienen dzje-never mier ! En gien mannevolk en vreiwevolk in 't zelve huis ! En nie mier meugen uitgoan, nonde-dzju !... Zij-je gulder verdomme, zot geworden ? Goa dan liever direkt naar 't Oarmhuis en loat er ulder opsluiten, lijk virkens in 'kot !"*. p. 117.

In het Reglement lezen we dat dronkenschap streng verboden is. Wat het bedelen betreft is er geen konkrete bepaling. Maar die scheiding van de seksen is een typische Buyssiaanse zet, die niet aan de werkelijkheid beantwoordt.

Art. 9 vermeldt o.a. dat bij overlijden : "De overblijvende persoon zal twee frank per week ontvangen, en mag mits goedkeuring van 't bestuur een zijner naaste bloedverwanten bij zich nemen of een huwelijk aangaan op voorwaarde dat de plaatsvervangende persoon voldoe aan de vereischten van zedelijkheid en ouderdom".

Dat benadrukken van de scheiding tussen de seksen is wel een geestige zet van BUYSSE, maar het herinnert toch ook aan bestaande toestanden.

De schrijver had hier wellicht voor oog het Hospitaal Louise, zoals het toen officieel heette ; in de volksmond "het armenhuis", ook zo bij BUYSSE en Virginie en Rosalie LOVELING. Daar werd inderdaad de scheiding tussen de geslachten toegepast : man en vrouw mochten er niet op dezelfde kamer. Uitdrukkelijk is dat niet vermeld in het reglement van het Hospitaal Louise. Het werd in 1867 opge maakt toen "de religieusen van het orde van den heiligen Vicentius te Deftinge" de "weireldlijke dochters" te oud geworden hebben vervangen.

Art. 11 van dat reglement bepaalt : "De Religieusen zullen zorgen dat de goede zeden in dees huys bewaerd worden ; hier in zullen zij volgen hetgeen den zeer Eerwaerde Deken, geestelijken Bestuerder, zal bepaelen". (22)

We mogen aannemen dat de scheiding tussen de seksen toen een voldongen feit is geworden in het Hospitaal Louise, en tot na de tweede wereldoorlog was dat nog altijd van toepassing.

6. EEN ANDERE EVOKATIE VAN HET HOFJE.

BUYSSE heeft in de lente en zomer van 1913 een journaal bijgehouden, toen hij op de Molenberg te Deurle verbleef. In tegenstelling met zijn geromanceerd oeuvre, liggen de beschrijvingen en evokaties in *Zomerleven* dichterbij de werkelijkheid en het hofje wordt hier zeer precies gesitueerd.

Op 23 oktober noteert hij in zijn journaal : *"La motte de terre, zegt ergens Barrès, la motte de terre, qui semble un chose morte, est pleine de la vie du passé"... Héél sterk voel ik in mij de liefde voor den grond, voor den geboortegrond. Ik voel mij als een boom, die eenmaal op een vaste plek zijn wortels heeft geschoten. En die boom staat in Vlaanderen, voor mij het mooiste land op aarde.*

De schrijver zal nu met twee anekdotes zijn gehechtheid aan en verbondenheid met de geboortegrond illustreeren. In de tweede anekdote komt nu het Rusthof aan bod.

"Constant en Lotje waren twee oude, oude veldarbeiders. Hun leven lang hadden zij op de velden van hun dorp gewoet, en toen zij niet meer werken konden, rees het schrikbeeld van het Armenhuis als een gruwelspook vóór hen op.

Daar moesten zij nu in, daar konden zij hun dood afwachten, tenzij... tenzij een plaats voor hen gevonden werd in een hofje, pas gebouwd door een liefdadige dame, in 't dorpje vlak naast dat, waar zij hun leven lang gezwoged hadden. Door voorpraak en ten prijze van veel moeite, mochten zij er eindelijk hun intrek nemen.

Eerst waren zij opgetogen van blijdschap over die ongehoopte en zoo troostende tijding. De nachtmerrrie van 't Armenhuis verzwond ; de rust en het geluk van den ouden dag waren verzekerd. Dat duurde zoo enkele weken. Doch van lieverlede, naarmate de datum van hun intrek dichterbij in 't verschiet kwam, gingen zij vreemd aan 't prakkizeeren en aan 't tobben en eindelijk kwamen zij ons neerslachtig mededeelen, dat ze toch maar liever in 't Armenhuis van hun eigen dorpje hun leven zouden willen eindigen.

Nu was dat andere dorp, waar 't hofje stond, nog geen tien minuten ver van hun dorp afgelegen ; en toevallig was het hofje juist op de uiterste grens dier gemeente gebouwd, zoodat het feitelijk meer bij hun dorp behoorde dan bij het dorp waarop het stond ; doch niets hielp : zij waren te zeer aan hun dorp, aan den naam van hun eigen dorp gehecht en griezelden bij de gedachte, dat zij, na hun dood, in den vreemden bodem van dat ander dorp zouden begraven worden.

SLOTBESCHOUWINGEN.

1. Een literatuurcriticus typeerde BUYSSSE als "de objektieve verteller", een ander karakterizeerde Buysse's werk als "de machtigste kroniek van ons volksleven gedurende meer dan een halve eeuw". (23) Als we nu het verhaal *Het Hofje* aan de werkelijkheid toetsen, dan moeten we toch de objectiviteit in Buysse's verhaal met een korreltje zout nemen. Onderschuiven van personages, fictie en werkelijkheid zijn zo verstrengeld dat hier geen sprake kan zijn van een kroniek uit die tijd. Maar onmiddellijk dienen we hier aan toe te voegen BUYSSSE zelf zegt over zijn literaire scheppingen :

Ik zie de werkelijkheid vóór mij en op de werkelijkheid, die als beeld in mijn hoofd zit, ga ik bouwen. Maar er komt zooveel bij en er gaat zooveel af. In mijn werk is het gedeelte van de verbeelding zeer groot. En laten we ook rekening houden met wat hij ook zegt over zijn personages : Het is wel gebeurd dat sommige mensen zeiden : Mijnheer Buysse heeft over ons geschreven. Maar dan werd er aan getwijfeld, omdat sommige dingen niet precies klopten. Je componeert je boeken, nietwaar ? Je neemt iets van die en neemt iets van een ander, en daarvan maak je je personages. De mensen in mijn boeken zijn niet helemaal integraal zooals zij langs de wereld lopen. (25)

Die passussen zijn zo relevant dat verder commentaar overbodig is. We willen hier nog even een citaat aanhalen uit de licenciaatswerk van ons betreurd lid, vriend en Buysse-kenner Antoon SCHELSTRAETE uit Nevele : "De speciale vertelkunst van Buysse en z'n uitzonderlijke vaardigheid om 'n gebeuren met grote waarachtigheid voor te stellen, geeft aan dit alles de waarde van een document humain". (26)

2. Het Rusthof is niet meer ; over een vijftigtal jaren is dat oord te Nevele en te Vosselare zeker in het vergeetboek geraakt, tot spijt van de journalist, die in 1898 de nekrologie van Adèle FOBE schreef : "Dit Rusthof staat rechtover den hof van het buitenverblijf van het edele echtpaar, ten eeuwige dage getuigende van zijn liefdadigheid". (27) Van eeuwigheid gesproken, laten we liever zeggen : *Het Hofje*, Buysse's novelle heeft, om zo te zeggen, die stichting vereeuwigd en ze zal, met de souvenirs ervan bewaard in het Rietgaverstede-museum, een boeiende evokatie blijven van het Nevele uit de laatste decennia van de 19e eeuw.

J. VAN DE CASTEELE.
Sint-Amansberg.

NOTEN.

- (1) C. BUYSSE, *De Roman van den Schaatsenrijder*, Amsterdam, 1918.
Bevat o.a. *De "wal" van 't Armenhuis*, p. 12-36.
- (2) ID., *In de Natuur*, Bussum, 1919², p. 110-128.
- (3) Ongebruikelijke benaming. De Nevelaren spreken over *de Rusthof*, Virginie Loveling e.a. over *het Rusthof*. *Het Woordenboek van de Nederlandse Taal* geeft één voorbeeld met de betekenis van kerkhof, (zie Duits Friedhof).
Door zijn verblijf in Nederland kende Buysse de juiste benaming.
De definitie in het *Groot Woordenboek* van van Dale luidt : een liefdadige stichting voor be-
daagde lieden bestaande uit een aantal om een
plaats of plein gebouwde vrijwoningen.
- (4) J. VAN DE CASTEELE, *Adèle Charlotte Fobe*, in *Be-
richtenblad van de heemkundige kring Het Land
van Nevele*, IV (1973), p. 35-52.
- (5) Zie Bijlage I.
- (6) Archief Ministerie van Justitie Brussel.
- (7) Zie Bijlage I.
- (8) Zitting van het Arbureel, d.d. 7 nov. en 13 nov.
1898.
- (9) Zitting van de C.O.O. van Nevele, d.d. 1 okt.
1967. Dhr. René Van de Walle uit Landegem wijdde
eraan een artikel met foto : *Rusthof van Vosse-
lare verdwijnt weldra in de geschiedenis*, in *Het
Volk*, 5 juli 1968.

- (10) Geciteerd bij Hugo VAN DEN ABEELE, *Het kanaal van Schipdonk*, Overdruk uit K.O.K. Deinze, 1940, p. 12.
- (11) C. BUYSSE, *Vit de Bron*, Gent, 1922, p. 95-102.
- (12) *Du paupérisme et des moyens de le soulager . Plus de pauvres, plus de mendiants*, Gand, 1847.
- (13) Zie Bijlage II.
- (14) *Wetten van de 27 nov. 1891 op den openbaren onderstand, kosteloozen geneeskundigen bijstand en beteugeling der landlooperij en der bedelarij*, Brussel, 1891.
- (15) *Geschiedten aus Flandern*, von Cyriel BUYSSE, Leipzig, 1917, p. 17-38.
- (16) Dat herenhuis, met zijn prachtig park, is ook nog een belangrijk element van het decor waarin Buysse's roman *De Schandpaal*, Gent, 1928, zich afspeelt.
Zie J. VAN DE CASTEELE, *aangehaald artikel*, p. 49, 50.
- (17) C. BUYSSE, *Kerels*, Gent, 1927, p. 47-61.
- (18) V. LOVELING, *Een Winter in het Zuiderland*, Gent, 1890, p. 146-157 en p. 282-287.
- (19) Archief van de muziekmaatschappij Sinte Cecilia, Rietgaverstede-museum, Nevele.
A. JANSSENS, *De Koninklijke Schuttersgilde St.-Sebastiaan van Nevele*, in *Extra aflevering van de heemkundige kring "Het Land van Nevele"*, juni 1974, p. 50.

- (20) V. LOVELING, *Herinneringen, bijeengebracht en ingeleid door A. van Elslander*, Hasselt, 1967, p. 26 en 50.
- (21) De familie Fobe gaf ons inzage van de minuten van het testament en van de vereffening en verdeling der nalatenschap van Mevr. A.C. Fobe.
- (22) Archief van het Weldadigheidsbureau van Nevele.
- (23) C. BUYSSE, *Zomerleven*, Bussum, 1919², p. 334-336.
- (24) M. GALLE, *Cyriel Buysse, de objektieve verteller*, in *Socialistische Standpunten*, 1959, nr. 6, p. 517 en vlg.
- (25) E. d'OLIVEIRA, *Cyriel Buysse. De Jongere Generatie*, Amsterdam, 1913, p. 71 en 69.
- (26) A. SCHELSTRAETE, *Cyriel Buysse. Zijn Nevelse periode (1859-1896)*, onuitgegeven licentiaatswerk, p. 101. Archief Rietgaverstede-museum, Nevele.
- (27) *Gazette van Gent*, 13 mei 1898.

BIJLAGE I.

Weldadigheidsbureel, Burgerlijke godshuizen en kerkfabriek.

Legaten.

(1° algemeen bestuur, 3° sectie, nr. 24614b)

LEOPOLD II, Koning der Belgen,

Aan allen, tegenwoordigen en toekomstenden, Heil.

Gezien de expeditie, verstrekt door notaris De Lange, ter verblijfplaats Gent, van het eigenhandig testament van 20 januari 1893, en de eigenhandige bijlage van 26 december 1896, waarbij vrouw Adela-Charlotte Fobe, weduwe van den heer August De Deurwaerder, eigenaarster, wonende te Gent, o.a. de volgende schikkingen neemt :

"... 2° Ik geef vijf honderd frank aan de armen van Nevele, en twee honderd frank aan de armen van Vosselare, om in drie maal uitgedeeld te worden, na eene gezongen mis, in iedere dier gemeenten ;

"23° Ik wil dat er gedurende tien jaren zestig frank uitgedeeld worde aan den arme te Nevele en dertig frank aan den arme te Vosselare, na eene, hetzij op 20 oktober, hetzij op een der 10 eerste dagen van november van ieder jaar gezongen mis ;

"24° Ik wil dat al de hiervoren vermelde bijzondere legaten en schikkingen vrij wezen van alle inkosten of andere kosten".

Bijlage.

"Ik...geef en legateeer in vollen eigendom aan de burgerlijke godshuizen te Nevele, het gesticht "Rusthof" voor oude lieden, door mij gebouwd en opgericht ter nagedachtenis van wijlen mijnen betreunden echt-

genoot, den heer August De Deurwaerder, op het grondgebied der gemeente Vosselare, bestaande uit tien woonhuizen, aanbouwen en aanhoorigheden met grond en bouwland, een geheel uitmakende, staande en liggende te Vosselare, bekend ten kadaster, wijk D, nrs 1 en 2, groot 43 aren 61 centiaren, mitsgaders eene som van honderd duizend frank reeds ingeschreven, den 28° april 1896, in het Grootboek der Belgische Staatsschuld, 3 t.h., 2° reeks, onder nr. 61324, waarvan de achterstand of het inkomen zal worden aangewend tot onderhoud van de bewoners dier instelling en van het goed zelf.

"Dat legaat wordt aan de burgerlijke godshuizen te Nevele vermaakt met last, voor hen, twintig oude lieden, beider kunne, d.i. acht uit de gemeente Vosselare en twaalf uit de gemeente Nevele, op te nemen en kosteloos te herbergen in dat gesticht, en hun ieder een wekelijksch hulpgeld van twee frank betaalbaar per maand, voor hun onderhoud te verstrekken".

"Overeenkomstig het decreet van 31 juli 1806, beding ik voor mijne wettige erfgenamen, het recht om deel te hebben aan het bestuur van het gesticht, de zittingen van het liefdadig bestuur, met beraadslagende stem, bij te wonen, druk ik den wensch uit :

"1° Dat de in bedoeld gesticht op te nemen lieden sedert ten minste tien jaar gehuisvest zijn in de gemeenten Nevele of Vosselare, dat zij van goed gedrag en goede zeden zijn, dan ouderdom van minstens 55 jaar bereikt hebben, en, zonder in eenen volkomen behoeftigen toestand te verkeeren, in de onmogelijkheid zijn in hun onderhoud en hunne behoeften te voorzien. Bejaarde echtgenooten, man en vrouw, - of broeder en zuster, - zullen bij voorkeur opgenomen worden. En dat het gesticht blijve bestaan en worde bestuurd zooals nu en volgens het thans gebruikte stelsel, met van hetzelfde het wereldlijk karakter te blijven bewaren".

Gezien het bij Ons aanhangig gemaakte bezwaar, waarbij vrouwe Anna Brandt, weduwe van den heer Eduard Brandt, ergename der erflaatster, langs moederszijde, verzocht de machtiging tot aanvaarding van het aan de burgerlijke godshuizen te Nevele vermaakt legaat niet te verleen.

Overwegende dat dit bezwaar voornamelijk is gesteund op de zware geldelijke lasten waartoe, voor de gemeente Vosselare, de aanvaarding van bedoeld legaat zou aanleiding geven, en op de onbevoegdheid tot aanvaarding van dat legaat, waarin de commissie tot beheer der burgerlijke godshuizen te Nevele verkeert ;

Wat de eerste aanvoering betreft :

Overwegende dat de aanvaarding van het legaat geenszins voor gevolg zal hebben, zooals de eischeres beweert, dat, in voorkomend geval, het weldadigheidsbureau te Vosselare den last zal dragen van de twaalf in het Rusthof opgenomen en van Nevele afkomstige oude lieden, daar, krachtens artikel 8 der wet van 27 november 1891 op den openbaren onderstand, die behoeftigen te Vosselare geen onderstandswoonst kunnen verwerven, zoolang zij in het Rusthof verblijven ;

Wat betreft de onbevoegdheid van de commissie tot beheer der burgerlijke godshuizen te Nevele :

Overwegende dat het beding der bijlage, krachtens hetwelk de in het Rusthof opgenomen oude lieden niet in behoeftigen toestand moeten verkeeren, slechts een wensch is door de erflaatster uitgebracht ; dat, anderzijds, de commissie der burgerlijke godshuizen, krachtens de bepalingen te dier zake, alleen behoeftigen in het gesticht kan opnemen ;

Overwegende bovendien dat de eischeres, verre bloedverwante van de erflaatster, de helft van het aanzienlijk vermogen door deze nagelaten, alleen zal ontvangen ;

Overwegende dat in die omstandigheden, voormeld bezwaar niet kan ingewilligd worden ;

Gezien artikelen 900, 910 en 937 van het Burgerlijk Wetboek, 59 van het decreet van 30 december 1809, 76-3° en laatste paragrafen der gemeentewet, mitsgaders het tarief van het bisdom Gent, goedgekeurd door Ons, den 8° september 1879 ;

Op voorstel van Onzen Minister van Justitie,

Wij hebben besloten en Wij besluiten :

- Art. 1. Voormeld bezwaar wordt niet ingewilligd.
- Art. 2. Aan de weldadigheidsbureelen te Nevele en te Vosselare wordt machtiging verleend tot aanvaarding van de hun vermaakte legaten, onder de opgelegde voorwaarden.
- Art. 3. Aan de kerkfabrieken te Nevele en te Vosselare wordt machtiging verleend tot aanvaarding, ieder, van een bedrag van 43 frank, tot ontlasting van de opgelegde missen.
- Art. 4. Aan de commissie tot beheer der burgerlijke godshuizen te Nevele, wordt machtiging verleend tot aanvaarding van het haar vermaakt legaat, onder de opgelegde voorwaarden, in zoverre zij niet in strijd zijn met de wet.
- Art. 5. Aan het weldadigheidsbureel te Vosselare wordt machtiging verleend tot aanvaarding van de rechten die, voor hetzelfde, voortkomen uit voormeld, aan de burgerlijke godshuizen te Nevele vermaakt legaat.

Onze Minister van Justitie is belast met de uitvoering van het tegenwoordig besluit.

Gegeven te Laken, den 1° augustus 1899.

LEOPOLD

Van 's Konings wege ;
De Minister van Justitie,

V. BEGEREM.

BIJLAGE II.

OPRICHTING van het GESTICHT

"Rusthof"

Ter nagedachtenis

van mijnheer

AUGUST de DEURWAERDER

1813 - 1892.

---o--0--o----

Ten jare achttien honderd vijf en negentig, werd er te Nevele-Vosselaere door de milddadigheid van Mevrouw DE DUERWAERDER, geboren ADELE FOBE, een hof opgericht ter nagedachtenis van haren overleden echtgenoot Mijnheer AUGUST DE DEURWAERDER, met naam *"Rusthof"*, bestemd tot verblijfplaats van ouderlingen der beide geslachten, welke niet volstrekt tot den stand van behoeftigen behooren, doch niet gansch in hun onderhoud kunnen voorzien.

De Stichtster van het rusthof, Mevrouw DE DEURWAERDER, geboren ADELE FOBE heeft een stuk land gegeven, te Vosselaere, sektion B, deel van nr. 1 en 2, eene grootte hebbende in onbebouwen grond van negen en dertig aren vijf en tachtig centiaren, en in bebouwen grond drie aren zes en zeventig centiaren, op welke het gesticht *"Rusthof"* op hare kosten gebouwd is, beloopende tot de somme van ongeveer zes en twintig duizend franken, de landwaarde er in begrepen. Dit gesticht bestaat uit tien woningen, eene raadkamer en verdere aanhoorigheden.

Mevrouw DE DEURWAERDER-FOBE plaatst daarenboven een kapitaal van honderd duizend franken, ingeschreven op het grootboek der openbare schuld van België, of in Belgische rent van 3 % waarvan de intrest zal dienen

tot betaling der lijfrenten aan de bewoners, en het overschot zal aangelegd worden als reservefonds tot het bestrijden van buitengewone koste, zooals herstellingen, veranderingen, verzekering, verlichting van het rusthof, doktor, aanwezigheidsloon per regenten, jaarwedde van den portier en lantaarn-aansteker, enz. enz., immers wat het bestuur zal goedvinden.

REGLEMENT

ART. 1. De eigenaarster van het hof, Mevrouw DE DEURWAERDER-FOBE en twee regenten, van welke er een aan de gemeente Nevele met name de Heer Louis Buysse, en een aan degene van Vosselare behoorende met name de Heer Evarist Maere, zijn met deszelfs bestuur gelast.

In geval van ontslag, of afsterven van een hunner, zal deze binnen de vijftien dagen door de Eigenaars en den overblijvenden regent, doch in dit geval, zal deze geen lid van de Familie FOBE noch van de familie DE DEURWAERDER mogen zijn.

ART. 2. In geval van overlijden der begiftigster zelve zal deze onmiddellijk vervangen worden door een lid aan de familie FOBE of de familie DE DEURWAERDER behoorende door de overblijvende regenten als mede-bestuurslid te kiezen.

Het bestuur zal dus altijd samen gesteld zijn uit drie leden : Een aan de familie FOBE of DE DEURWAERDER behoorende, een van de gemeente Nevele en een van degene van Vosselare.

ART. 3. Alleenlijk personen van goed en zedelijk gedrag zullen in het gesticht aanvaard worden,

zij zullen van vijf en vijftig tot zestig jaar oud zijn, en zich aan het bestaande reglement, als ook aan alle welkdanige veranderingen welke het bestuur gunstig zou oordeelen er aan toe te brengen moeten gedragen, op boete van het tijdelijk onttrekken van hun maandgeld, of, na volharding van ongehoorzaamheid, uit het hof gesloten te worden.

- ART. 4. De bewoners moeten van voldoende meubelen, beddegoed, enz. immers van al het noodige gerief voorzien zijn. Iedere bewoner zal twee frank per week genieten, zij vier frank per woning, die hun door de milddadigheid van Mevrouw DE DEURWAERDER, den laatsten dag van iedere maand zal betaald worden.
- ART. 5. De woningen moeten schoon en zuiver gehouden worden ; orde, reinheid en overeenkomst onder allen worden strengelijk geëischt.
- ART. 6. Niet meer dan twee personen zullen voor elke woning aangenomen worden, geene andere zullen in het hof mogen verblijven noch vernachten, alleenlijk de kinderen en kleinkinderen der bewoners zullen er gedurende twee achtereenvolgende dagen mogen verblijven.
- ART. 7. Dronkenschap, oneenigheden, enz. zijn streng verboden en zullen na vermaning en tijdelijk onttrekken van het maandgeld met het verdrijven uit het hof gestraft worden.
- ART. 8. In geval van ziekte van weinig belang zullen de bewoners gehouden zijn elkander te helpen en bij te staan. Indien er ziekte van ernstigen aard, of voortdurende gebrekkelijkheid

bestond, zullen de regenten maatregelen te nemen hebben.

ART. 9. In geval er een bewoner sterft, mag zijn overblijvende levensgezel, of gezellin, alleen het huis blijven bewonen, indien deze nog kloek en gezond zij om behoorlijk het huiswerk te doen, volgens de voorschriften van 't reglement.

De overblijvende persoon zal twee frank per week ontvangen, en mag mits goedkeurig van 't bestuur een zijner naaste bloedverwanten bij zich nemen of een huwelijk aangaan op voorwaarde dat de plaatsvervangende persoon voldoe aan de vereischten van zedelijkheid en ouderdom. In dit geval wordt het inkomen weder op vier frank per week gebracht.

ART. 10. De portier zal eene vergoeding van een frank per maand genieten ; de persoon belast met het aansteken en uitdooven der lantaarn zal insgelijks een frank per maand vergoeding krijgen in de wintermaanden.

ART. 11. De leden van den bestuursraad zullen bij elke bijeenkomst eene vergoeding van vijf frank elk bekomen, als deze de zes bijeenkomsten in 't jaar niet te boven gaan.
Bijgevoegde bijeenkomsten welke het getal zes overschrijden moeten gratis gehouden worden.

ART. 12. Het bestuur zal vergaderen, telkens dat het nuttig zal geoordeeld worden door een lid. De uitnoodigingen zullen door een der regenten of de begiftigster gedaan worden.

ART. 13. Jaarlijks binnen de eerste dagen van januari zal er door het bestuur eene buitengewone

vergadering gehouden worden, in welke een der regenten verslag zal doen over de werkzaamheden van het verlopen jaar, en den geldelijken toestand van het hof.

- ART. 14. Alle stuks, briefwisseling, enz. betrek hebbende op het gesticht, zullen in eene daartoe bestemde kas in de raadkamer geplaatst, bewaard worden.
- ART. 15. Het gesticht moet ten allen tijd een wereldlijk karakter behouden, en mag niet door geestelijke personen bestuurd worden.
- ART. 16. In geval van overlijden wordt de doode be hoorlijk afgelegd, in het doodenhuis gedragen en aldaar geplaatst op een daartoe bestemd rustbed, door de begiftigster gegeven, doch op eigen beddegoed.
- ART. 17. Indien het bestuur oordeelt dat de overledene geene middelen genoeg nalaat om de kosten van doodkist en fatsoenlijke begraafing te bestrijden, zal de doodkist en begraafing, bestaande in een gezongen mis of lof, uit het Artikel van onvoorziene uitgaven betaald worden. Het bestuur alleenlijk of de ter plaats verblijvende regent zal hier over beslissen.
- ART. 18. De greppel rondom het hof geplaatst zal slechts tot afwatering dienen, geene vuilnissen mogen er in geworpen worden, elke bewoner zal daartoe eene geschikte plaats in zijnen tuin behouden en als mesthoop inrichten.
- ART. 19. Het bleeken van lijnwaad enz. is toegelaten op het grashof, het droogen zal slechts op

eene daartoe bestemde plaats achter de gebouwen mogen gebeuren.

ART. 20. De waterpotten zullen 's morgens vroeg wel gezuiverd, en aanstonds daarna binnen gebracht worden. De deuren der gemakken zullen toe zijn en de schijf op den bril geplaatst.

ART. 21. Het is verboden konijnen, duiven, honden, katten of welkdanige huisdieren in de woningen te houden.

ART. 22. Een door het bestuur benoemden dokter, welke elke bewoner van het rusthof kosteloos mag raadplegen of ontbieden in geval van ziekte, zal uit het reservefonds een jaarlijks honorarium krijgen van honderd franken. Indien een bewoner verkiest door een anderen dokter verzorgd te worden, moet hij dien zelf betalen.

ART. 23. De portier daartoe aangesteld, zal de poort openen van 1 maart tot 1 oktober ten 5 uren 's morgens. Van 1 oktober tot 1 maart ten 6 uur. Hij zal dezelve sluiten 's avonds van 1 maart tot 1 oktober ten 10 uur. Van 1 oktober tot 1 maart ten 9 uur ; de achterpoorten zullen aan hetzelfde uur gesloten worden.

Aldus vastgesteld in vergadering van eersten mei, en aan de belanghebbenden voorgelezen.

Nevele, eersten mei 1895.

Geteekend.

Mevrouw A. DE DEURWAERDER.

BIJLAGE III.

In de "raadkamer" van het Rusthof was een uittreksel van het reglement aangeplakt.

RUSTHOF

Ter nagedachtenis van Mijnheer

AUGUST de DEURWAERDER

EXTRAKT UIT HET REGLEMENT VAN HET GESTICHT.

Alleenlijk personen van goed en zedelijk gedrag zullen in het Gesticht aanvaard worden.

Ze zullen van 55 tot 60 jaar oud zijn, en zich stiptelijk aan het bestaande reglement onderwerpen, op boete van uit het Hof gesloten te worden.

De bewoners moeten van voldoende meubelen, beddegoed, enz. immers van al het noodige gerief voorzien zijn.

De woningen moeten schoon en zuiver gehouden worden, orde, reinheid en overeenkomst onder allen worden strengelijk geëischt.

Niet meer dan twee personen zullen voor elke woning aangenomen worden. Geene andere zullen in het Hof mogen verblijven noch vernachten.

Dronkenschap, oneenigheden, enz. zijn streng verboden, en zullen na vermaning met het verdrijven uit Het Gesticht gestraft worden.

De greppel rond het Hof geplaatst, zal slechts tot afwatering dienen geene vuilnissen mogen er in geworpen worden. Elke bewoner zal daartoe eene geschikte plaats in zijnen boerderij behouden.

De waterpotten zullen 's morgens vroeg wel gezuiverd, en aanstonds daarna binnen gebracht worden.

Het bleeken van lijnwaad, enz. is toegelaten op het grashof. Het drogen zal slechts op eene daartoe bestemde plaats achter de gebouwen mogen gebeuren.

Het is verboden konijnen, honden of katten in de woningen te houden.

De eigenaarster en twee agenten maken het bestuur uit welke met de uitvoering van het reglement gelast zijn en aan welke de bewoners zullen moeten gehoorzamen.

De portier daartoe aangesteld zal de poort openen.

Van 1 maart tot 1 oktober ten 5 uur 's morgens.

Van 1 oktober tot 1 maart ten 6uur.

Hij zal dezelve sluiten :

's Avonds van 1 maart tot 1 oktober ten 10 uur.

Van 1 oktober tot 1 maart om 9 uur.

De achterpoorten zullen aan hetzelfde uur gesloten worden.

Elke woning zal een inkomen van vier frank per week genietende door de milddadigheid van Mevrouw de Deurwaerder, den laatsten dag van iedere maand aan de bewoners zal betaald worden.

Aldus vastgesteld en in vergadering van eersten mei aan de belanghebbenden voorgelezen.

Nevele, 1 mei 1895.

Geteekend, Adèle de Deurwaerder-Fobe.

L. De Maere - L. Buysse.

Drukk. C. Dossche-Duchateau-Nevele.

BIJLAGE IV.

De eerste bewoners van het Rusthof ingeschreven in de Bevolkingsregisters 1890-1900 van de gemeente Vosselare. De huisjes waren genummerd van 1 tot 10.

1. Impens Rosalia Nevele 19 jan. 1829	hoofd	wed. Van Huffel Karel Lod.	Vischverkoopster
Van Huffel Maria Thérèse Nevele 21 juni 1833	schoonzuster	wed. Daenens Charles Louis	kantwerkster
2. Corijn Marie Thérèse Nevele 13 april 1936	hoofd		kantwerkster
Corijn Coleta Nevele 14 juni 1840	zuster		kantwerkster
3. Landuyt Petrus Poesele 2 oct. 1840	hoofd		landbouwwerkman
Verbauwen Rosalia Nevele 5 mei 1844	vrouw		kantwerkster
4. Schelpe Marie Thérèse Vosselare 5 jan. 1831	hoofd		zonder
Schelpe Sophie Vosselare 2 april 1846	zuster		kantwerkster
5. Van de Moortele Jan Baptiste Nevele 8 mei 1836	hoofd		landbouwwerkman
D'Hoore Rosalia Poesele 11 mei 1841	vrouw		kantwerkster
6. Rubbens Francies Oostwinkel 20 maart 1829	hoofd	weduwnaar	zonder
7. De Graeve Julia Lotenhulle 16 aug. 1844	hoofd		bloemenmaakster
De Backer Marie Thérèse Ruisselede 5 nov. 1834	hoofd	wed. Claeys Petrus	zonder
8. Cleve Justine Landegem 25 dec. 1845	hoofd		kantwerkster
Sergeant Rosalie Bachte-Marie-Leerne 22 dec. 1822		wed. Verplaetsen Karel	zonder
9. De Meyer Bruno Nevele 27 febr. 1826	hoofd		zonder
De Meyer Eugenia Nevele 2 april 1828	zuster		zonder
10. Verhegge Jan Baptiste Hansbeke 12 maart 1840	hoofd		zonder
Tuytschaever Theresia Nevele 9 mei 1840	vrouw		kantwerkster

BACHTE-MARIA-LEERNE IN DE GREEP DER TOVERIJ.

Op 22 februari 1972 bezocht ik Bachte-Maria-Leerne. Ik wilde o.a. horen wat men in deze gemeente nog vertelde in verband met toverij. Nog 164 andere Oostvlaamse gemeenten werden zo door mij bezocht. Ongeveer 3000 mensen vertelden mij duizenden lange of korte verhalen over dit onderwerp. Neen, de mensen zijn niet zó achterdochtig, als ze horen dat ze eens "mogen" vertellen, als ze horen dat het is om dikke boeken te schrijven voor de universiteit ! Drie uur slechts bleef ik op Bachte-Maria-Leerne, negen mensen werden bezocht. Ik heb de gemeente verlaten met 32 sagen ! Dat kon in het kader van mijn globaal onderzoek volstaan. Maar men zou hier zeker een dik sagenboek samenstellen, als men eens alle mensen van boven de 60 lieten vertellen over de toverij ! Moge wat nu volgt hiervan het bewijs zijn :

Luister nog eens, gij vriendelijke oude mensen van Bachte en van Leerne naar de verhalen uit uw tijd. Luister, jeugd, naar wat de ouderen mij vertelden. Gij kent hem, Jules Moeykens, 87 jaar, landbouwer op rust. Ik klop op de deur. Een stem roept iets. Ik stap binnen. Jules monstert die vreemde man met zijn regenjas en ik monster Jules. Ik heb het al gezien, hij is mijn man. Nauwelijks heb ik in een paar woorden gezegd wat ik kom doen, of wij zitten al rond de Leuvense stoof. Mijn klein bandopnemertje ligt onopvallend op mijn schoot. Jules scharrelt van tijd eens in een pot die op het vuur staat te pruttelen. Hij trekt nog zijn plan. Of ze hem nooit bang hebben gemaakt van 't water, met een waterduvel of zo ? Maar neen, hij was niet bang. Hij is aan de Leie geboren :

Zeg Jules, hebt gij uw vader nog horen vertellen over de toverij ?

Van wat ?

Over de toverij ?

O, goddomme, jaak zonne !

Vertel mij dat eens.

Ik heb er mijn vader horen van klappen. Mijn vader is getrouwd met Stefanie van Nevele, van Martens-Leerne en ik heb hem dikwijls horen zeggen, als hij van ginder kwam met den avond, op Martens-Leerne daar, de Damstraat, dat er daar dit kwam en dat... Dat hij meende, hé, dat dat dat was, maar dat dat dat niet was, die toverij zo ! En mijn vader zei : Ge moet al dat gerust laten en zere voortgaan. Daar heb ik hem dikwijls van horen klappen, o ja ! Ge moet alles gerust laten, zei hij, En als ge wijwater gepakt hebt 's ochtends, moet ge niet bang zijn.

En hier op Leerne nog geweest, van de boer Volkaert, Leonce Volkaert. Die partij land heette de Duzeroen. En als 't avond was, dat ge er niet moest overgaan of dat ge er niet meer van geraakte en dat ge er moest blijven lopen tot de morgen.

Ja, en er heeft er een geweest op Leerne, ik weet ik dat goed, Sabiene De Ceuninck heette ze. Dat was de vrouw van een Fien (?) De Weirdt. Die had de naam van toveresse. En 't was zo een heel aardige van doening. En ze liep altijd zo met een mannevolksvest aan, hé. En ik weet goed van die. Die kon alles. Wij op 't hof, als ik klein was nog, mijn vader kocht een keer een zeug met zes viggens. En ja, dat paard dat had geen wijwater gehad, als hij voortreed. En ginder, waar dat hij die zeug oplaadde, die viggens, ze gaven dat ginder wijwater en die Biene De Ceuninck, dat ik daar zeg, was daar op 't hof. En ze kwam zij daar ook naar kijken, ze was daar ook rond. En als mijn oudste broer 's avonds naar de paardestal ging, 't lag met een veulen, dat paard. Hij verschoot ervan, die ogen waren juist lijk vuurkogels. Dat was wreed om zien.

En hij ging mijn vader halen. En ze gingen daarnaar kijken. En 's ochtends, 't lag dood. Dat was de schuld van haar ! Ja dat kon zij allemaal.

En waar dat er zo vrouwen waren die een kind gekocht hadden of wat, - nu is dat allemaal in gestichten, maar dan, meneer, dat was allemaal thuis, niewaar, - wel, en ze wist zij met alle truken daar binnen te geraken. Wel, en 's anderdaags dat was dood en dat was weg. Dat was dood dat kind. Ja, maar ze kenden haar al goed, hoor. De deuren waren al vermaakt, als er een hoorde : Biene De Weirdt komt daar af ! Allemaal hun deur vermaakt. Kijk,... o, dat is allemaal gebeurd, hé. O, die deugenieterij dat er geweest heeft, o, o... ja, ja.

Hebt gij nog gehoord van toverij met speldekes ?

Wel, ik heb nog geweten dat ze deugenieterij deden bij de beesten. Op het einde van hun staart, staat daar zo een beetje lang haar, hé, en ze deden dat een beetje weg en ze staken daar een koperen speldeken in. Ja, ik heb dat allemaal nog horen vertellen. Maar dat is jaren geleden, hoor. Wel, en die beesten die werden lijk razend. En de veearts en gelijk wat erbij gehaald werd, niemand kon peinzen wat dat was ! En allemaal weg en dood.

Gingen ze dan niet bij de paters ?

Ja, ja, maar wie peinsde dat altijd ? Mijn vader in den tijd, wij hebben wij dat zo dikwijls gehad dat zij daar liep die Biene. En dikwijls naar de paters geweest naar Gent, zulle. En ik weet nog goed dat mijn vader ging en dat ze nog bij ons geweest zijn op 't hof. En dat ze een ding gaven,... en paasnagel. Dat weet ik allemaal nog goed.

Hebt gij dan nooit gehoord van spoken aan de Leie ?

Neen, dat niet. Vroeger werd dat bevaren met zeilschipkes.

En de weerwolf ?

O, ik heb daar dikwijls van horen klappen van weerwulven, godverdomme. Ja, ik hoorde daar dikwijls van

klappen dat ze daar bang van waren en alles. Maar ik heb dat nooit niet gezien hé ! Dat liep daar, heb ik mijn vader ook nog horen vertellen, godverdikke, ja ; maar ik heb dat nooit niet gezien neen.

Waren er hier geen onderaardse gangen ?

Neen, die hen ergens inschoten en die elders verre ginder dan boven kwamen. Dat werd gegraven onder de grond. Ik heb mijn vader dat nog horen zeggen, maar ik heb het niet gezien. Ik weet het niet. Maar die toverij dat ik u daar gezegd heb, hé, ik ga u dat een keer uiteendoen. Ik was ginder een keer op de Leikant, hier op Leerne, ginder op de Leikant. Daar, ze woonde zij daartegen die. En die vent, heb ik vader goed horen vertellen dikwijls, en die vent trouwde daar en woonde daar. En als het nacht was, als ze in hun bed waren, ze hoorden zij daar soms meulenen in huis zo met een graanmeulen. En alles zo, ze hoorden zij daar kernen. Zij hoorden zij daar alles doen. En dat ze opvlogen en als ze gingen kijken, ze hoorden of ze zagen niets ! En als ze weerom in hun bed waren, dat was weerom hetzelfde. Ik heb mijn vader dat dikwijls horen vertellen. En dan naar de paters gegaan omdat ze daarvan gehoord hadden. En omdat ze daarvan wisten. En de paters en al daar gekomen. En ik hoorde mijn vader dan zeggen dat dat daar dan helegans veel gestild en verbeterd was. Dat het daar gedaan was. En dat al die dingen van toen, dat het daarmee gedaan was als het Sint-Jansevangellie opgekomen was, zei mijn vader. Maar ik weet niet wat dat allemaal was, nieuwaar.

Wat hebt gij vroeger gedaan ?

Ik was een boer.

Hebt ge nooit gehoord dat ze door toverij in 't water gesmeten werden ?

Neen, maar weet ge wat ik mijn vader horen vertellen heb, als hij te vrijen ging daar op Martens-Leerne en hij al de Damstraat moest, alhier naar huis komen, en dat er daar een kat liep en zo aardig.

O, dat was wreed om zien, zei mijn vader. Maar ja, met dat ik daar veel van hoorde, zei mijn vader, ik was daar niet bang van en ik ging en ik liet ik dat gerust. En er was daar nog enen die aldaar kwam en die gaf die kat een slag ! En als hij thuis kwam, heb ik mijn vader horen zeggen, zijn schoonste kalfveirze lag haar bil af... En dat is eigenlijk waar. Dat heb ik mijn vader nog dikwijls horen vertellen.

Zijn kalfveirze ?

Een kalfveirze, meneer, ik weet niet of ge dat verstaat.

Een koe ?

Een koe ja, die moest gaan kalven, hé... en hij geeft die kat daar met een stok een slag en dat was die kat die toverij of wat was in de Damstraat. En als hij goddomme thuis kwam, hij ging in de stallen, de schoonste beest lag haar bil af. Ik moest daar om lachen als mijn vader dat vertelde. Ja maar, zei mijn vader, gij weet gij nog van niets. Gij zijt gij veel te dom, als kleine jongen. Wel, 't is echt waar geweest en dat weet ik goddomme nog goed, hoor ! En ik heb mijn vader nog horen zeggen dat ge altijd moest zien als ge ergens ging of deedt, moest ge 's avonds of gelijk waar, dat ge moest, wijwater pakken. En als ge wijwater gepakt had dat ze u dan niets konden doen. En van die toverij... dat ze u konden "verleen", dat ze een hele nacht altijd moesten lopen en dat ge u nooit niet bekende. Dat ge dikwijls voor water en voor alles kwam, ge weet wel. En dat ge nooit niet wist waar ge waart. En een hele nacht rondlopen hé, tot 's morgens. En als ze om wat kwamen bij u hé, dat ge daar wijwater in moest doen, dat ze dan niet konden doen. Als ge in melk wijwater ingedaan hebt of zout, kunnen ze u niets doen.

Hebt gij nog gehoord dat ze niet konden karnen ?

Ik heb mijn vader dat nog horen zeggen, dat ze karnen en herkarnen en dat ze geen boter kregen. En dat ze daar ook over peinsden ja. En in dien tijd werd

daar veel van geklapt, hé. Ze gingen naar de paters. En mijn vader, ze kregen zo lijk kleine broodjes, heb ik mijn vader nog horen zeggen, zo kleine dingskes en ze moesten daar alle dagen een beetje van indoen en ze moesten dan lezen zelf.

En van paasnagels onder een stoel ?

Ze moest zij dan ook weg, zij kon zij daar niets meer doen.

En van "dan aa man" ?

O, dan "aa man", wel die die ik daar zeg op de Leikant. 't Is daarmee dat allemaal die vrouwen daar zo bang van waren. En de kinderen, niewaar, zo zeiden ze : 'r is den "aa man" dat het heeft. Maar dat was van die, dat dat goddomme betoverd was. En dat teerde uit en dat stierf, dat was dood.

Hebt gij dan nog gehoord van een "bomloze put" ?

Ja, ja, ik weet daar heel goed van. Die lag alginder ergens zie. Dat was een bomloze put. Ik heb er mijn vader dikwijls horen van klappen.

Wat gebeurde daar ?

Ja, niemand durfde daarin of omtrent gaan. En in Vinderhoute of aldaar heb ik nog gehoord van een bomloze put die daar ook was. En dat ze met een koord machtig van lengte, om te weten hoe diep, geen bodem vonden. O, een machtig lange koord en ze doen daar een steen aan, en ze lieten in... Allemaal verloren, genen bodem, hé !

Wij zijn nu in de keurige woning van Theodoor Pieters, 82 jaar, oud-renner en oud-postbode :

Toverij ?

Dat heeft bestaan, hé. Ze zeiden altijd Biene De Weirdt.

Hoe was haar echte naam ?

Sabiëna heette ze. De mensen niet gerust laten en op hun rug en op hun hoofd kloppen. Ik heb daar nooit veel met in alliantie geweest.

Waar gingen ze hier naartoe als de beesten ziek waren ?

Bij boekaert van Waregem, Boekaerdeken.

Wat was dat ?

Een soort van een veearts of iets. En ook bij de paters naar Gent, niewaar.

Hebt gij nog horen klappen van den "aa man" ?

Ik heb een broer gehad, die heeft daar twee kinders van dood schier van den aa man.

Ook betoverd ?

Ah ?

Toch niet van die Biene ?

Ik weet het niet. Misschien met iets aan te geven, niewaar. Ze kwam zij iets vragen of lenen en dan lapte zij het u.

Maar kon men daar dan niets tegen doen ?

En waren veel mensen in den tijd die zo een paasnagel van de paaskaars onder de deur steken. 't Schijnt dat zij dan niet binnen konden.

Was er hier gaan onderaardse gang ?

Ja, van het kasteel en die komt daar tegen de kerk in de meersen uit.

Hoelang is die ?

600 meter.

Waarvoor heeft die gediend ?

Ik weet dat niet. Het was van de leenroerigheid, zeiden ze.

Wie in Bachte-Maria-Lerne komt moet natuurlijk ook het kasteel van Ooidonk eens gaan bekijken. Het is nog vroeg in het jaar. Er staat geen één auto... en het is weer beginnen regenen. Toevallig zie ik aan de poort Cyriel Dhaene geboren in 1914. Hij is hovenier op het kasteel. Ik val met de deur in huis :

Zeg meneer, wat is dat hier geweest met die toverij ?

Ja, op de Leikant, Bruun De Weirdt. Er was een vrouw

die ziek was. Virginie Volkaert. Dat was een ziekte die overgezet was. En ze kwam weer uit haar bed. Ze deden die dekens in de Leie en ze haalden die dekens daar zes weken nadien uit...en daar was nog niets aan. Dat was iets dat een mirakel was. Dat heb ik moeder dikwijls horen vertellen.

Door wie was die dan betoverd geworden ?

Ze wilden zij altijd hebben dat dat van Bruun De Weirdt zijn vrouw kwam.

Nu komt Jef Corijn aangereden met zijn traktor. Ook Godelieve Van Hee staat bij de portierswoning. Zij is van 1921, haar man is wever.

Jef heeft niet veel tijd te verliezen en rijdt verder het park in, nadat hij mij de uitleg gedaan heeft over de moord van Van Hoe-Verstuyft.

Met Godelieve Van Hee begin ik weer over de toverij :

Ge moet dat maar eens vragen aan Jef van zijn broer-ken.

Die daar ... ?

Ja, die op de traktor. Zijn broerken die betoverd was, als ze ermee naar den doop gingen. En als ze ermee naar den doop gingen, kwamen ze Biene tegen, die toveresse. En ze was zo wreed geneigd om aan de kinders te komen : Hé, dat is een schoon kindje. Zie ge dat. En ze had dat ook gedaan. En dat kind begint te schreeuwen. En ze komen daarmee thuis, en huilen en tieren dat dat kind doet. En dat waren die vroedvrouwen met die die dat kind droeg, hé. En ze kwamen thuis en Guust, Jozef zijn vader, Guust zegt : Waar hebt gij met dat kind geweest ? Zijt gij misschien Biene tegengekomen ? Ah ja, en ze heeft ernaar gekeken, zei ze. En hij schiet hem daar naartoe. En ik weet niet wat hij daar gezegd heeft. Ga maar naar huis heeft, ze gezegd... En dat kind was kalm. 't Was gedaan.

Wie had dat kind kalm gemaakt ?

Zij, al met ne keer, zij, zonder erbij te zijn dan.

Hij is er naartoe gegaan !

Hebt ge zo nog van die stoten gehoord ?

Ja !

Vertel eens.

Waar dat Dobbelaars nu wonen, waar dat die mensen nu wonen waar dat die moord is gepleegd van Van Hoe-Verstuyft, die mensen woonden daar en ze hoorden zij dat ook altijd zeggen en zeggen. En ze kwam daarbinnen : Nu wil ik toch wel eens weten of zij wel iets kan ? En de stoelen stonden allemaal rond de tafel. En we gaan onder één van die stoelen een gewijde palmtak steken. En ze zetten die stoel waar dat zij altijd zat, niewaar. En ze komt binnen, en dat ze achter melk kwam. En ze zette haar op die stoel niet ! Ze zette haar daar neven ! En dan hebben ze gezegd : Ze kan wel wat. Ze zette haar daar niet op. Ofwel was het, dat ze onder allemaal een palmtak staken en énen niet. Ik peins dat het zo iets was ! Ja en ik heb ook nog gehoord dat ze zo veel dingen langs de grond smeed. Want mijn meter die woonde daar ook niet ver van. Die had twaalf kinders en ze verbood altijd haar kinders dat ze niets mochten oprapen van de grond. Maar een kind, hé ! En één raapte wat op en het was ook betoverd. Allez, zo veel dingen.

Hoe heette die vrouw eigenlijk ?

Zij heette Sabiene en haar dochter heette Marie. Die Marie heb ik nog gekend. Die heb ik nog zien staan aan het hekken. En dat was juist ook een toverhekse !

Hebt gij nog van die dingen gehoord ?

Mijn schoonvader was van Leerne. En bij hem thuis hadden ze een tweeling. Twee broerkes van mijn schoonvader. Ze veranderden niet, ze verzwaarden niet. Ik weet niet hoe ze dat noemden.

Dan "aa man" ?

Ja, ja. En mijn grootvader ging naar Gent bij de patters. En die zei : Ga naar huis en nog dezen avond

zullen ze alle twee gestorven zijn. En mijn grootvader kwam naar huis en tegen dat het avond was, waren ze alle twee gestorven. En mijn schoonmoeder die woonde hier op dat groot hof en ze was daar met twaalf kinders. En op een dag, op een voormiddag kwam ook zo een manneken met een kasse...

Met schoensmeer, nestelingen en...ik hoor het al.

Ja. En hij had de naam dat hij kon toveren. En ze wisten dat. Zo mijn schoonmoeder haar moeder die kocht daar niet van, omdat ze daar zo bang van waren, niewaar. Kijk, zegt hij, als ge niets koopt bij mij, ge ziet daar uw stal staan, niewaar. En 't is daar een deur aan, zegt hij, met zo een deurken in. Wel, zegt hij, dat deurken staat open, hé. Als ge niet koopt bij mij, gaat daar een koe voorkomen, een kop van een koe. En ze wilden niet kopen. Ze keken en die koe stond daar met haar kop door. En ze gingen dan melken niewaar, en ze konden geen één, geen één koe melken. Zo schopten en sloegen en deden, ze konden niets doen. En ze zijn erachter gegaan zeker - dat was te voet, ze gaan van 't een naar 't ander - en hij heeft dat dan ook weggepakt. Ze hebben daar voorzeker van gekocht. Dat heb ik mijn schoonmoeder veel horen vertellen. Ze was erbij. Zij woonde daar op dat hof.

Hebt gij nooit gehoord van weerkerende doden ?

Dat heb ik niet gehoord. Maar ik heb mijn vader veel horen vertellen van Boekaerdeken van Waregem.

Dat was een veearts, hé ?

Ja, als er iets was met hun beesten, gingen ze achter Boekaerdeken en Boekaerdeken leesde dat af. In mijnen thuis hebben ze dat ook nog geweten, dat er een kalf niet wilde drinken of zo. En ze moesten daar om gaan. En Boekaerdeken die zat een keer in de kerk en hij zat neven iemand, ja mijn schoonvader heeft gezegd wie, maar ik weet dat niet meer. En zegt hij : Ik moet naar huis, want mijn zoon is bezig met hem dood te lezen, zegt hij. En die had dien boek gevonden en hij was daar in aan het lezen en hij werd dat gewaar.

Ik moet naar huis want mijn zoon is bezig met hem dood te lezen. Dat was waar. En ge moet ook eens vragen aan Jules Vervennet of hij dat niet weet van hun oude schapper en dat berevel.

Ik loop nu verder het park in tot bij Jef Corijn die mest op de perken is aan het strooien. Ik vraag hem of hij nooit gehoord heeft over toverij in de Leie. Hij begint echter spontaan over Biene :

Hier heeft een toveresse gezeten. Biene De Weirdt. Dat heeft een toveresse geweest, heb ik mijn vader dikwijls horen zeggen, maar ja, ook van horen zeggen... en in stukken en... Maar ik kan daar geen uitleg over geven, verstaat ge.

Wij rijden nu onmiddellijk naar het hof van Jules Vervennet, 72 jaar, boer en oud-burgemeester. Clara d'Hulster zijn vrouw is van 1897. Vriendelijk worden wij binnen gelaten. Alle drie zitten wij rond de tafel. Na mijn klassieke vragen over de toverij in het water en roversbenden begin ik weer over de toverij. En Clara vertelt :

Dat was één in de buurte en al de kinders in de buurte waren daar bang van. Omdat ze zeiden dat dat een toveres was. En dat was pertang niet waarschijnlijk, hé. En al de kinders, als ze naar school gingen deden een omweg.

Was dat Biene ?

Ja, Sabiene De Weirdt.

Wat deed ze dan eigenlijk ?

Ah jongen, dat was een rare. Ze woonde in ons huis en wij waren daar zo bang van. En al de kinders waren daar bang van. En als wij naar school gingen en wij zagen haar gaan : O, Sabien is daar, Sabien is daar ! En wij deden altijd een andere weg. Ze kwam hier eens

en ze zei tegen mijn vader : Ja maar, de kinders zijn altijd bang van mij. Waarbij komt dat, zegt ze. Ze trapte zo altijd met haar voeten. Dat was zeker een ziekte peins ik. En Lieza Kloede, zij had een jongetje met een arm af. En ze zei dat dat Sabiene was die hen behekst had.

Wij zijn nu een paar honderd meters verder, op Sint-Martens-Lerne. Theofiel Rogge woont hier al 56 jaar, maar eigenlijk is hij geboortig van Nazareth. Ik vraag hem of hij nog van Sabien De Weirdt heeft gehoord :

Door De Weirdt kon dat ook, maar zijn vrouw kon het nog beter, zei men. En Door kwam eens uit de kerk en dien oude velorijder kwam ook uit de kerk. En Door zegt : Hoe is 't ? En hij slaat op zijn schouder. En die mens : Hoe, gij, godver... Pas op ! En Door zei : 't Is niets, 't is niets. Zo, was die mens niet bang geweest, hij zou hij dat toch niet gezegd hebben, hé ? Maar daar was daar een dochter. En hij ging een keer wandelen met zijn dochter. En ze komen daar langs de baan aan een partij haver. Ge hebt dat ook nog horen zeggen misschien, in haver, dat er daar wolftanden in komen, niewaar, zwarte bonen (??). Hij zegt : Ik ga eens kijken of gij dat ook kunt, dat ze zeggen. Want ge weet dat ze zegden dat dat altijd verviel.
Van vader op dochter ?

Ah ja, of van moeder op dochter. Hij zei : Ik heb dat altijd horen zeggen, dat er waren die dat konden, dat zij dat vastpakten, dat dat al zwart was. - Ah, ge moet daar niet zo wreed over klappen, zei ze. En zij pakte zij die haver vast en 't was al zwart dat ze had. Heb ik altijd horen zeggen, hoor ! En dien Door. Hij zat op een zondag binst de mis in een café. Er staat een nieuw huis nu. Dat was te Cesars en 't was binst de hoogmis. En de paster staat te preken en die Cesar zegt tegen hem : De paster is bezig met preken. - Ja maar, als ik wil, hij zal niet lang preken, zei hij. 't Moet toch zijn dat hij iets kon !

Ook verder in Oost-Vlaanderen hebben wij mensen ontmoet die ons over Leerne iets konden vertellen. Zo was er Ivo Dhanens uit de Kerkstraat in Meigem. Hij is 89 geworden. Hij zit zijn krant te lezen, wanneer ik bij hem binnen kom. Niemand geeft hem 89 ! Hij vertelt :

Als mijn vader getrouwd is, is hij naar Leerne gegaan. Ik ben van Meigem maar mijn oudste broer is op Leerne geboren. En daar woonde een oude boer. Kolle heette hij, een zagerij. En hij gaat naar huis en hij komt een vent tegen achter hun dreef voor naar 't hof te gaan. Zegt die vent tegen hem : Ik ben daar bij die boerinne geweest achter een boterham en ik heb genen gehad. Doet haar de komplementen dat het haar wel zal spijten. - O, kust zijn kloten, zegt hij, hij moet het maar weten. En 's anderdaags ochtende lagen er drie beesten dood. En ze hebben ook moeten naar Gent gaan om de paters, voor 't kwaad weg te doen. En die pater moest alleen in de stal. En als hij eruit kwam, hé, 't zweet drupte van hem. En 't kwaad was ook weg !

Te Machelen in het gesticht ontmoetten wij Oscar Naesens. Hij is 74 jaar. Officieel was hij vlasbewerker, maar hij was o.a. ook een "diender". Hij heeft al duizenden genezen. Plane, nagelgaten, kathlienewielen, hij geneest alles met zijn trouwring. Had hij gewild hij was de rijkste mens van Machelen geweest, maar hij heeft nooit aan iemand een frank gevraagd. Hij heeft nooit iets in zijn hand gepakt, - hij liet het in zijn zakske steken :

Ik ging een keer naar Bachte met mijn baas, meneer Morreels van Antwerpen. Die mens is nu ook dood. Ik was propagandist van "Zondagsvriend" en de "Gazet van Antwerpen". En de mensen hun konijnen gingen dood en ze zeiden dat wijf daar, die zwarte zo een dikke. Wel we kwamen wij daar in een huis in Bachte en ze zeiden : Ge moet zien dat ge daar niet gaat. Het is

een toveresse. - Ik zeg : Waar woont die ? En mijn baas was ook zo nogal een rare. Hij zegt : Karken, willen wij daar eens naartoe gaan ? Hij zegt : Mardammeken, 't schijnt dat gij een toveres zijt. Ge moet hier oppassen, want hier is hier enen bij, die gaat u wat aandoen. 's Anderdaags was ze weg en vertrokken. En hij heeft ze nooit vanzeleven niet meer gezien. Ze was vertrokken. Vraagt dat een keer in Bachten.

Basiel de Waele werd in 1897 te Bachte-Maria-Leerne geboren. Hij woont nu te Astene :

Als er een aardig wijveken was op Bachte-Maria-Leerne, 't waren al toveressen ! Maar dat was geen waar. Biene De Weirdt die had de naam. Pol de Weirdt was haar zoon. En de kinderen waren bang, omdat die oude mensen altijd maar zeiden dat het een toveresse was !

Leonce van Meenen werd in 1889 te Bachte-Maria-Leerne geboren. Hij woont nu te Astene :

Ik heb mijn vader nog horen vertellen dat Vosselare put genommeerd is, omdat, ik weet niet in wat oorlog, ten tijde van een oorlog, dat de klokken van Vosselare daar in die put zouden gesmeten zijn. En daardoor is dat de Vosselaar put geheten.

En met Leon Van Speybroeck in 1891 in Bachte-Maria-Leerne geboren sluiten wij dan onze reeks. Te Astene vertelde hij ons het volgende :

Weet ge waar toverij bestaan heeft ? Op Bachte-Maria-Leerne. En dat was op de Oude (?) Weg. Dat was de vrouw van Bruno de Weirdt. Hij was barbier, zijn broer was ook barbier. Zij had de naam van een toveresse te zijn. Zij heette Marie Van Laere. Biene De Wierdt, zeiden ze altijd, maar ze heette eigenlijk Van Laere.

Ze woonde in de Leikant, als ge van Leerne naar Bachte gaat.

Hebt ge er nog toeren van gehoord ?

Ja, katten op het huis lopen en lichten die brandden, dat was Sabiene De Weirdt ! En ik ga nog eens iets vertellen van Sabiene. En dat was den dokter Callewaert. Die moest komen naar de zieken, daar in de wijk, niewaar. En als hij halfwege was, 't paard keerde hem om. Hij keerde weerom. En ze zeiden dat dat Sabiene De Weirdt was die dat tegengehouden had.

Hiermede zijn wij aan het einde van onze oude verhalen uit Bachte-Maria-Leerne. Men zal dit alles misschien met een lachend schouderophalen gelezen hebben. Maar men zal daarbij toch niet vergeten dat juist in deze verhalen een brok cultuurgeschiedenis vervat ligt die nooit in de geschiedenisboeken terecht kwam. Wie de geschiedenis der 19e eeuw schrijft en hieraan voorbij gaat verwaarloost een belangrijk aspect van de volkskultuur. En wij overdrijven nauwelijks wanneer wij stellen dat de door de historici wel eens gesmade volkskundige methode hier misschien wel dieper doordringt in het verleden dan de wetenschap, die zich er soms op verheft, "de wereld alles te zeggen wat wij over de verleden werkelijkheid kunnen vinden".

PENNEMAN
Sint-Niklaas.

BONDIGE GESCHIEDENIS VAN DE KANTWERKSCHOOL VAN LOTENHULLE

In 1843 werd in Lotenhulle het klooster van de Zusters van O.L.V. Presentatie gesticht. Tegerlijkertijd was het een kostschool en kantwerkschool waar ongeveer 180 meisjes lager onderwijs genoten. Het klooster dat door 16 zusters werd bediend stond onder het bestuur van de parochieherder.

Reeds kort na de stichting van de kantwerkschool was Rosalie VAN DE WALLE in 1845 één van de eerste leermeesteressen.

Omstreeks 1902 kende de school een hoge bloei. In zover dat in 1904 aan het bestaande gebouw voor de kloostergemeenschap een nieuwe vleugel werd-bijgebouwd, die ook gebruikt werd als kantwerkschool.

Op 1 augustus 1902 werd Rosalie VAN DE WALLE gevierd voor haar 57 jaar trouwe dienst als meesteres in de kantwerkschool. Na een dankmis in de kapel van het klooster werd de jubilarisse in een open rijtuig naar het gemeentehuis gevoerd, waar burgemeester CLAERHOUT haar de "nijverheidsdecoratie van 2e klas" overhandigde. Door de leerlingen van de kantwerkschool werd een feestlied gezongen. De gevierde werd daarna weer naar het klooster gevoerd waar de feestelijkheden tot na de middag voortduurden. Door een leerlinge werd een huldedicht voorgedragen (Bijlage I).

In 1910 nam de kantwerkschool deel aan de internationale tentoonstelling te Brussel (Bijlage II). Elodie DELARUE en Romanie VAN PARIJS stuurden een kussen in met het wapenschild van België. Ze behaalden er de bronzen medaille.

Binnenzicht van de kantwerkschool uit het begin van deze eeuw.

Achteraan links (met muts) Romanie VAN PARIJS ; rechts Elodie DE BLOCK en naast haar Elodie DELARUE.

Naar de versiering te zien werd de foto genomen in de meimaand.

Vooraan links een kloswiel om het garen van de strengen op klosjes te winden. Vooraan rechts merken we vier werkkussens : de ronde zijn bloemkussens, de langwerpige zijn kantkussens. De leermeisjes hebben het werkkussen op de knieën.

Dat de kantwerkschool toen een hoge bloei kende bewees ze ook tijdens de wereldtentoonstelling van 1913 te Gent. Weer werden de deelnemers van Lotenhulle opgeroepen (Bijlage III en IV).

Elodie DELARUE, geholpen door zuster H el ene PELTYN, nam deel met een kanten kraag. Samen behaalden ze er de eerste prijs.

Naar getuigenis van mevr. Jeanine DE GRAEVE hebben de kantwerksters van Lotenhulle ook meegewerkt aan de bruidssluier van prinses Marie-José en van koningin Astrid.

Maar de concurrentie van "machinekant" werd duidelijk voelbaar. Tevergeefs trachtten enkele vooraanstaanden het klosjeswerk te redden. Zelfs koningin Elizabeth trad op als beschermster. Maar dit kon niet beletten dat in 1923 de lokalen van de kantwerkschool omgebouwd werden tot twee klassen voor de kleuterschool.

L. DE ROO
Lotenhulle

LEDENBIJDRAG 1976.

Ondanks de stijgende kosten voor ons tijdschrift blijft het lidgeld voor 1976 behouden op 200 fr. (gewoon lid) of 500 fr. (erelid). Voor die bijdrage bieden wij u ten minste vier nummers van ons tijdschrift. Zoals U zelf kan zien is het Berichtenblad in zijn uiterlijke gedaante nieuw en verzorgder geworden.

Indien U nu uw bijdrage overschrijft op rekeningnummer 000-0627981-03 van "Het Land van Nevele", Vosselarestraat 16, 9840 Landegem, dan hoeven we U geen herinneringsbrief meer te sturen en zo sparen we postzegels.

JUBELFEEST.

LOOTENHULLE, 1 AUGUSTI 1902.

Gisteren was ons Dorp in feestgewaad. Aan al de huizen wapperde de nationale vlag, ter gelegenheid van het vijftigjarig jubelfeest van ROSALIE VAN DE WALLE, als leermeesteres in de Kantschool van het Klooster en welke met de nijverheidsdecoratie van 2^e klas komt vereerd te worden.

Om 7 ure werd in de Kapel van het Klooster eene dankmis gezongen. Om 8 1/2 ure werd de Jubilarisse in open rijtuig, en, gevolgd door de werksters en leerlingen der Kantschool, van uit het Klooster naar het Gemeentehuis gevoerd, alwaar de heer Claerhout, burgemeester, na haar geluk gewenscht te hebben, haar de dekoratie overhandigde en haar eenen sierlijken bloemtuil aanbood. Intusschen werd, door de leerlingen der Kantschool, een geschikt feestlied gezongen, waarna de gevierde naar het Klooster werd teruggevoerd, alwaar de feestelijkheden tot in den namiddag voortduurden.

Eene leerlinge der kostschool las er onder andere het volgend gedicht :

De Jubelzonne daagt en sluit reeds vijftig jaren,
En straalt op Lootenhulle, haar licht van feest en vreugd.
De Jubelkroon voltooit haar krans van gouden blaren,
Die schitteren om een hoofd in glans van maagdeneugd.

Gelukkig die als zij, door 's Heeren welbehagen
Het eerzaam voorhoofd draagt, met jubelgoud gesierd.
Gelukkig wien zijn baan van zegenvolle dagen
Tot aan het rustpunt leidt, waar 't leven jubel viert.

Ja, heden vieren wij een blijde Jubelfeest!
De naam van Rosalie die is in ieders mond!
Ja, iedereen van ons, verblijdt zich om het meest
En roept vivat, vivat, vivat op alle stond.

Nog niet vermoeid van jaren en nog veel min van draaien,
Schijnt Rosalie verjonkt, als zij aan 't goede denkt,
Dat zij met werk en woord, in 't jonge hert kan zaaien
En zoo hierboven God, honderden zielen schenkt.

Al haar voorgaande daden, getuigen haren moed,
Haren iever voor de school, hare zorg in overvloed.
Om naar de school te gaan, door regen of door wind,
Was Rosalie présent, verblijd en goed gezind.

God telde al haar stappen en hoorde hare bede,
Als zij van d'Heirstraat kwam, zonder paraplu of slede
En als zij soms vermoeid, al struikelende eens viel,
Was zij toch 's anderdaags gezond weer op haar wiel.

Zij zag naar geen sneeuw of hagel die haar trof,
En nog veel min naar wind, naar regen of naar stof.
De snuif verlichtte haar hoofd, gelijk 't lanteerentje haar wegen,
De Rozekrans in d'hand, verwierf zij Godes zegen.

Hoeveel millioenen klossen, gewonden op haar wiel,
Bij 't zingen van een deuntjen, vervrolijkten hare ziel.
Voor 't zetten van de bollen heeft Rosalie den prijs
Vereischt dit werk veel zorgen, het maakt haar toch niet grijs.

Door hare spaarzaamheid verliest zij van 't garen geen el,
En door de fijnheid van haar tast, verdwijnen de knopen snel.
Nooit te veel, is hare spreuk; hoe meerder werk hoe liever,
De kussen's moeten draaien, tot loon van haren iever.

Door haar minnelijk geduld en hare goede *voó*ruitzicht,
Heeft zij menigen getroost en ook anderen gesticht
In haar woorden en haar werken. altijd even goed en zacht,
Heeft zij veel verdwaalden zelfs tot beternis gebracht.

Zooveel werken, zooveel vlijt, voor 't welzijn van dit huis
Verdiene haar voorzeker, het gulden Jubelkruis.
Aanvaardt het met plezier en met contentement
Het wordt U hier geschonken, als een verdiend present.

Aanvaardt ook *ons* geschenk, 't is geen van alle dagen
Dat wij u, op dit feest, uit 't hert komen opdragen
Maar een geschenk, gevraagd aan de Tafel van den Heer
Een gouden kruk en kroon, Zijn liefde meer en meer.

Op haren doordocht en in het Klooster heeft de Jubilarisse
veel fraaie geschenken ontvangen. De Kantschool was geheel
versierd met bloemen en vlaggen.

Boven de deur van het Klooster hing in jaarschrift :

ACHTBARE ROSALIE, GIJ VERDIENT NU WEL 'T SCHOON EEREKRUIS
VOOR 57 JAAR DIENST IN DIT HUIS.

Aan de woning van Pieter Willock, dienstknecht in het Klooster, kan men lezen :

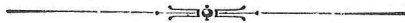
Ik wensch van uit dit nederig huisje,
Rosalie ook geluk met haar kruisje.
En hoop dat de Allerhoogste nog vele jaren
Haar tot voorspoed der kantschool zal bewaren.
En dan na een leven vol vlijt en deugd
Haar schenke bij Hem de eeuwige vreugd.

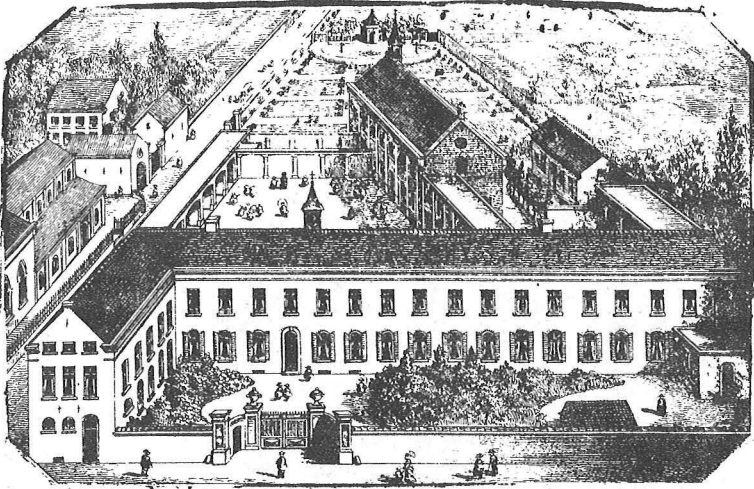
Lang leve Rosalie Van de Walle, de achtbare meesteres der Kantschool.

Het zij hier gezegd dat Rosalie Van de Walle reeds 57 jaren werkzaam is in de kantschool. Die lange jaren dienst in één en zelfde gesticht getuigen van hare getrouwheid en zedelijkheid.

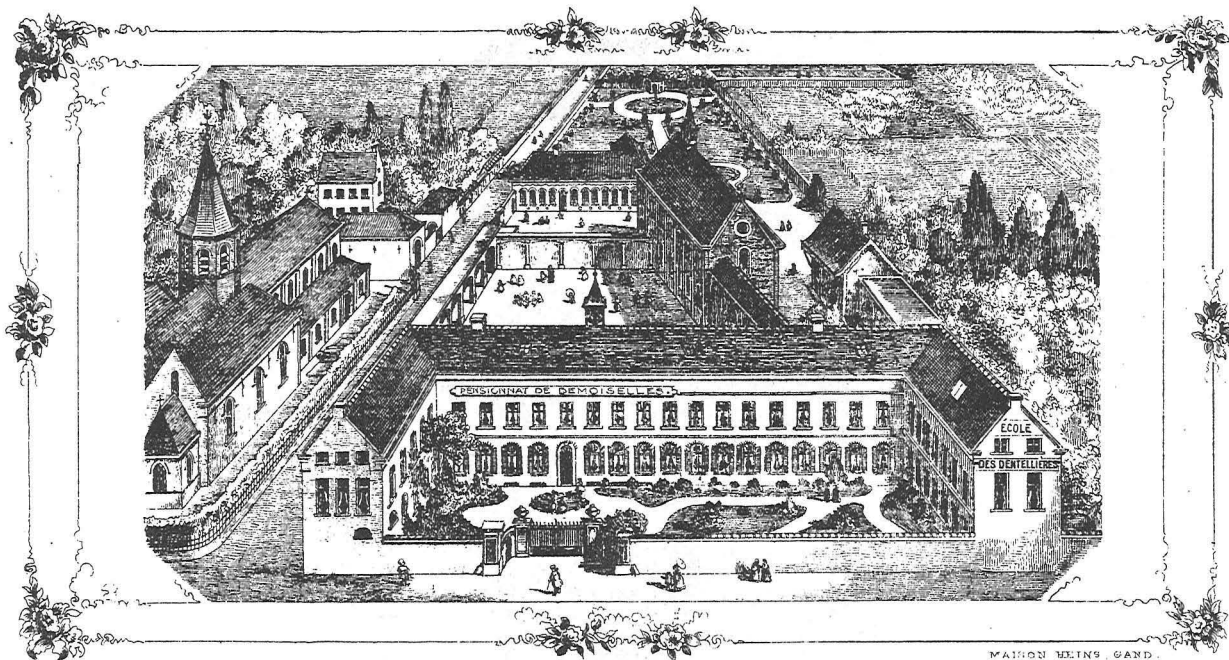
Stellig zeker heeft de jubilarisse hier veel goeds gesticht, zoowel tijdelijk als geestelijk. Moge Rosalie nog vele jaren dienst doen in de kantschool.

Het klooster van O.L.V. Presentatie vóór 1904.

Het klooster van O.L.V. Presentatie in of na 1904. Links werd een nieuwe zijvleugel gebouwd voor de „Ecole des Dentellières”. Op de voorgevel prijkt het opschrift „Pensionnat de Demoiselles”. Ook de rechter zijvleugel onderging enkele wijzigingen. De deur en twee ramen werden dicht gemetseld.

BIJLAGE II.

MINISTÈRE
DE
L'INDUSTRIE ET DU TRAVAIL

Exposition

UNIVERSELLE ET INTERNATIONALE
de Bruxelles en 1910

COMMISSARIAT GÉNÉRAL
DU GOUVERNEMENT

3 ANNEXES.

Bruxelles, le 20 juin 1910.

LETTRE-CIRCULAIRE
ADRESSÉE A MM. LES EXPOSANTS
DE LA SECTION BELGE

Monsieur,

J'ai l'honneur de vous faire parvenir, sous ce pli, trois exemplaires d'un questionnaire destiné à faciliter les opérations du Jury international des récompenses.

Deux exemplaires dûment complétés du document précité devront m'être renvoyés dans le plus bref délai et au plus tard le 5 juillet prochain.

Les documents ci-annexés concernent la classe ¹¹⁴ dans laquelle vous avez été inscrit et vous recevrez éventuellement, par un prochain courrier, les questionnaires relatifs aux autres classes dans lesquelles vous pourriez aussi avoir requis votre inscription.

Indépendamment de l'envoi qui précède, je vous transmettrai tel nombre de questionnaires que vous voudrez bien me réclamer pour les besoins de votre participation.

Veuillez agréer, Monsieur, l'assurance de ma considération distinguée.

Le Commissaire général du Gouvernement,

Le Duc d'URSEL.

BIJLAGE III.

MINISTÈRE
DE
L'INDUSTRIE ET DU TRAVAIL

EXPOSITION
Universelle et Internationale
DE GAND EN 1913

COMMISSARIAT GÉNÉRAL
DU GOUVERNEMENT

3 ANNEXES

Gand, le 5 juin 1913.

Lettre-circulaire

*adressée à M.M. les Exposants
de la Section belge.*

Monsieur,

J'ai l'honneur de vous faire parvenir, sous ce pli, trois exemplaires d'un questionnaire destiné à faciliter les opérations du Jury international des récompenses.

Deux exemplaires dûment complétés du document précité devront m'être renvoyés dans le plus bref délai et au plus tard le 10 juin prochain.

Les documents ci-annexés concernent la classe **114** dans laquelle vous avez été inscrit.

Indépendamment de l'envoi qui précède, je vous transmettrai tel nombre de questionnaires que vous voudrez bien me réclamer pour les besoins de votre participation.

Veillez agréer, Monsieur, l'assurance de ma considération distinguée.

Le Commissaire général
du Gouvernement,
JEAN de HEMPTINNE.

4	<p>Récompenses obtenues précédemment dans les expositions universelles et internationales officielles. (Indiquer la classe.)</p>	<p><i>Médaille de bronze, obtenue à l'Exposition Internationale de Bruxelles. Classe n° 114.</i></p>	
5	<p>Classe pour laquelle le présent questionnaire est fourni.</p>	<p><i>Classe n° 114.</i></p>	
6	<p>Désignation des autres classes dans lesquelles l'exposant est également inscrit et admis.</p>		
7	<p>Collaborateurs pour lesquels l'exposant demande une récompense (*). Les personnes préposées à la direction d'un établissement industriel ou commercial (directeurs-gérants, administrateurs délégués, etc.) ne peuvent pas être considérées comme collaborateurs pour l'obtention de diplômes. (Art. 24 du règlement du jury.) (Indiquer le nom, le prénom, l'ancienneté, les services rendus, les récompenses antérieurement obtenues dans les expositions universelles et internationales officielles.) (Avoir soin d'inscrire le mot <i>Madame</i> ou <i>Mademoiselle</i> devant le nom des collaboratrices.)</p>	<p><i>Mademoiselle Ebdie Delarue, ouvrière de l'Ecole Dentellière de la Présentation et des Dames, à Louvain-la-Neuve, depuis le 1er mai, 1888. Elle fut aidée momentanément par Mademoiselle Kestene Polijn</i></p>	
8	<p>Coopératrices pour lesquels l'exposant demande une récompense (*). (Contremaitres et ouvrières.) (Indiquer le nom, le prénom, l'ancienneté, les services rendus, les récompenses antérieurement obtenues dans les expositions universelles et internationales officielles.) (Avoir soin d'inscrire le mot <i>Madame</i> ou <i>Mademoiselle</i> devant le nom des coopératrices.)</p>		

(*). Remarque — Les collaborateurs et les coopératrices doivent être cités en nombre restreint et les noms de ces agents doivent être mentionnés par ordre de mérite.
Les exposants qui sont inscrits dans plusieurs classes et qui ont un certain nombre de collaborateurs et de coopératrices à signaler sont invités à répartir les noms de leurs sous-ordres dans chacune de ces classes de façon à éviter la répétition de mêmes noms dans plusieurs classes.

Lieu :

Date :

Signature :

Timbre de l'institution
ou de la société :

AVIS IMPORTANT

1. Les exposants qui ne soumettront pas le questionnaire rempli au plus tard le 10 juin, par l'entremise de leur Commissaire général, ne devront s'attribuer qu'à eux-mêmes la faute si leurs objets exposés ne sont pas suffisamment appréciés par le Jury à défaut de renseignements nécessaires.

2. Les exposants sont priés, dans le cas où l'espace de chaque rubrique ne suffirait pas, d'ajouter les données respectives sur des feuilles séparées, en y notant le numéro de la question, et d'en faire mention dans la colonne « OBSERVATIONS ».

VOLKSLEVEN IN HET LAND VAN NEVELE.

Over het vroegere volksleven in het Land van Nevele liggen een aantal gegevens verspreid in allerlei boeken en tijdschriften. De opzet van de hiernavolgende bijdrage is eenvoudig, zoveel mogelijk chronologisch, deze gegevens voor de lezers van dit tijdschrift samen te brengen.

Het zou ook de moeite lonen vandaag in het Land van Nevele na te gaan wat er van alles wat in de oudere literatuur vermeld is, nog levend volksgoed is. Maar deze taak moeten we aan anderen overlaten.

In 1860 wijst J. HUyTTENS in zijn *Etudes sur les mœurs, les superstitions et le langage de nos ancêtres (Les Ménapiens), comparés avec les usages existents de nos jours dans la Flandre orientale*, op de speciale klederdracht der mannen uit de streek van Lotenhulle en Poesele. Hij schrijft : "*Les blouses sont longues, fermées sur le devant, on y passe la tête comme dans une dalmatique, le collet est brodé en vert (1)*". Verder vermeldt hij gevechten op zondagen tussen Vinderhoute en Drongen en tussen Vosselare en Poesele (2). Tenslotte vertelt hij over het feest der spinsters te Landegem en de "eigenaardige" wedstrijd om de zwartst gerookte dijen en benen ! Maar reeds in die tijd waren er volgens J. HUyTTENS van langsom minder wevers en verdween ook dit eigenaardig gebruik der spinsters van langsom meer (3).

Interessant is ook een vrij lange reeks spotrijmen waarin een aantal gemeenten van het Land van Nevele voorkomen en die in 1974 nog bij een paar oudere personen bekend bleken. Zo vermelden F. DE POTTER en J. BROECKAERT in hun *Geschiedenis van de Gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*, waarvan de monografieën over het Land van Nevele verschenen tussen 1864 en

1870, het volgende te Poeke opgetekende rijmpje, dat men bij het zien van een vallende ster moest opzeggen om een ziel uit het vagevuur te verlossen :

*Poeke, Loo, Vinkt,
Meigem stinkt,
Petegem, Bachte, Deinze.*

Ze geven ook de volgende variant :

*Poeke, Loo, Vinkt,
Lee, Bevere, Eine,
Gits, Staden, Hoogleê,
Moere, Leke, Beerst,
Petegem, Bachte, Deinze (4).*

In 1891 geeft Pol DE MONT het volgende te Nevele opgetekende spotrijm :

*Nevel blinkt
Vynkt stinkt
en Meyghem is e str...kot.*

Hij brengt ook nog het eveneens te Nevele opgetekende spotrijm :

*Te Meyghem, te Meyghem,
Daar wonen twee zottinnen !
De eene bijt haar klossen in stuk,
En de andere en wil niet spinnen (5).*

Allerlei varianten op dat Nevelse rijmpje vonden we samengebracht in de licentiaatsverhandeling van E. PAUWELS, *De volksgebruiken rond de verlofingsring en de trouwring in de provincies Oost-Vlaanderen en West-Vlaanderen* (Leuven, 1965). Ze vermeldt echter haar bronnen niet :

*Vinkt stinkt
Kanegem blinkt
Aarsele draagt den gouden ring (gehoord te Aarsele).*

*Vinkt stinkt
Meigem blinkt
Poesele in het hondenhok
En Nevele draagt de gouden ring (gehoord te Nevele).*

Vinkt stinkt

Kanegem blinkt

En Aarsele draagt de gouden ring (gehoord te Kanegem) (6).

Verder vonden we een variant die volgens onze bron nog in 1880 als volksdeuntje te Tielt gezongen werd :

Meigem stinkt,

Kanegem blinkt

En Aarsele draagt de gouden ring (7).

In het compilatiewerk van J. CORNELISSEN, *Nederlandsche Volkshumor op Stad en Dorp, Land en Volk*, deel I en deel II (1928-1937), vinden we een overzicht van wat hij in vroegere publicaties gevonden had. Voor het Land van Nevele lezen we dat in een middeleeuwse tekst over *De properheden van der steden van Vlaenderen* (tussen 1347 en 1414 ?) de bewoners van Nevele *Forentiers* worden genoemd. Nu is het wel eigenaardig dat CORNELISSEN bij de vermelding van deze bijnaam in het eerste deel van zijn werk dit woord met een vraagteken verklaart als : Frans : *marchands forains*, en in zijn tweede deel schrijft : *Forentiers*. In het handschrift der XVe eeuw, *De Properheden van der steden van Vlaenderen, werden de inwoners van Nevele, Forentiers d.i. foorkramers, Fr. marchands forains genoemd, wellicht omdat zij gewoon waren hun koopwaren op de markten der omliggende dorpen te verkopen* (8)".

In het werk van J.T. DE RAADT, *Les Sobriquets des communes belges*, blz. 452, vond CORNELISSEN dat de inwoners van de aan elkander grenzende dorpen Bellem, Hansbeke en Zomergem elkander werderkerig voor *Pape-ters* uitscholden (9). De inwoners van Knesselare werden *moordenaars* genoemd, omdat er zo'n moorddadige vechtpartijen geleverd werden (10).

Over Lotenhulle schrijft CORNELISSEN : *1. Wanneer zeker manskledingstuk niet goed toegeknoopt is, zegt men tot den nalatige of vergeetachtige : Ge komt van Loo, ofwel vraagt men hem : Komt ge van Loo dan ?*

*En in gansch de streek weet men zoo goed wat dit be-
teekent, dat de aangesprokene onmiddellijk naar be-
doeld kleedingstuk kijkt, om te zien of daaraan niet
eenig verzuim moet hersteld worden".* Verder citeert
hij uit DE RAADT het spotrijm :

Loo, Poesele, Vinkt

Petegem bachten Deinze stinkt.

Volgens hem werd het woord *stinkt* alleen gebruikt om
te rijmen op *Vinkt* (11).

Steeds uit DE RAADT citeert hij dan dat de inwoners
van Deinze graag spotten met hun naburen van Meigem.
*"Meigem en heeft geenen uitweg, beweren ze. Dat betee-
kent niemendalle en toch zijn de inwoners van dit dorp
kwaad, als zij 't hooren".* In het tijdschrift *Biekorf*
(jrg. III, blz. 249) vond hij dan nog de uitdrukking :
*"Hij blinkt lijk Meigem-torre (= toren) deur de boo-
men".* Deze zegswijze verklaart hij echter niet.

De spotnaam de *moordenaars* vond CORNELISSEN niet al-
leen voor de inwoners van Nevele, maar ook voor die
van Knesselare, Velzeke, enz. Hij schrijft het toe
aan talrijke bloedige vechtpartijen. En verder vond
CORNELISSEN in het tijdschrift *Volkskunde* (jrg. V,
blz. 127) : *"Wanneer men in de aanpalende dorpen van
Nevele spreekt, voegt men er dikwijls bij : allemaal
dul volk !"*.

Uit de *Biekorf* (jrg. III, blz. 250 en 251) citeert
CORNELISSEN nog de volgende gegevens over Poeke en
Poesele :

"Te Poeke zingen de kinderen het raadselrijm :

Poeke, Loo, Vinkt,

Meigem stinkt,

Petegem, Bachte(n) Deinze !

G' raad hoeveel prochies dat er zijn ?

- Zesse !

- Neene, zeven

In 't leven".

Hij verklaart het raadsel als een woordspeling op

bachten in de betekenis van *achter* en de plaatsnaam *Bachte-Maria-Leerne*.

En in West-Vlaanderen zei men volgens *Biekorf* : "'t En komt op geen Poeselschen duime, d.i. 't komt op geen Poeselschen duim aan. Wordt in West-Vlaanderen gezegd als iets niet al te veel scheelt". (12)

Ook in E. BLANCQUAERT, *Dialect-atlas van Noord-Oost-Vlaanderen en Zeeuwsch-Vlaanderen* (Inleiding 1933-1935), vinden we een aantal volkskundige gegevens, waarvan we echter niet kunnen uitmaken of ze uit vroegere publicaties overgenomen werden, of rond 1933-1935 uit de volksmond opgetekend. Zeer interessant is de vaststelling van het *ontbreken* van scheldnamen voor de bewoners van Lotenhulle, Poeke, Vinkt, Hansbeke, Merendree, Nevele, Meigem, Sint-Martens-Leerne en Bachte-Maria-Leerne. We menen hieruit te mogen besluiten dat de rivaliteit tussen deze gemeenten, om welke reden dan ook, niet groot moet geweest zijn. Wel geeft BLANCQUAERT nog een aantal volkskundige gegevens over een aantal gemeenten uit het Land van Nevele. We laten ze hier volgen in de orde waarin ze in zijn Atlas voorkomen.

Te Poeke zegt men spottend over die van Lotenhulle : *"De Lootse brakken, erreweetsakken, duizend keren in d'helle dopen (of : die alover de kerke djakken) luisen en vlooiën, kunde ze nie verkopen, laatze lopen"*.

Een spotwoord op die van Vinkt luidde : *"Hij is van Vinkt, zijn broek is te kort"*. Te Hansbeke spreekt men volgens BLANCQUAERT van de *Landegemse papeters*. Voor Nevele noteerde hij nog maar eens het spotrijm : *"Vink stinkt, Meigem blinkt, Nevel draagt de gouden rink"*. Hij commentarieert dat dit eerder eigen lof op kosten van die van Vinkt is.

Maar dit is dan ook alles uit de *Dialect-atlas* (13).

In de studie van M. DE MEYER over het *Opstellen van*

het Koren in Vlaanderen, verschenen in 1938, vinden we niets over het Land van Nevele. Evenmin kunnen we uit R. VAN DER LINDEN, *Het Bolspeel in Vlaanderen, vroeger en nu* (Gent, 1966) iets vinden dat het Land van Nevele zou onderscheiden van de omliggende gewesten. Maar de kaarten in beide werken zijn zeer onvolledig en vaag (14).

Een paar losse sprokkels i.v.m. het Volksleven in het Land van Nevele hebben we nog gevonden in de bijdrage van G.P. BAERT, *Folklore in de Leiestreek*. Onder de hoofding : *Geen kiels maar kofferkleers*, lezen we : *"Daar is te Poeke een pastoor geweest die aan de boeren verbod van in de processie te gaan met een blauwen kiel aan"*. En onder de titel : *Peinzen* volgt het gezegde : *"'k Zitte dikkels te peinzen hoe dat mijn kind's kinders aan de kost zullen komen. - Je moet doen gelijk die van Poeke, die 'n peinzen nooit"*. G.P. BAERT noteerde ook de volgende zei-spreuk : *"Zeker, zeker, is Deinze een stad, en Bachte een parochie, zei Djoos"*. En volgens dezelfde auteur zeggen die van Deinze om met die van Nevele te lachen : *"Nevele is behangen met blompapier"*. Waarom men dit te Deinze zegt, wordt echter niet uitgelegd (15).

We willen ons overzicht besluiten met een *Meilied* door A. JANSSENS in 1948 te Nevele opgetekend. Het luidt :

*Kieze mijne mei en brak mijn ei
De dore (dooier) viel uit de schale
Vrouwke wilde mij een ander halen
Of 'k zal uw dochter lastig vale.
Ga in uw stal en geeft ze mij al.
Ga in uw trog en geeft er mij nog.
Geef mij een koordeke of 'k kan 't nie knopen.
Geeft mij een zakje, zal er mee deure lopen. (16)*

Juffrouw DE MEYER uit Lotenhulle vertelde ons op 11 juni 1972 dat zij als kind de mei gezongen had. Ze

gingen rond met een tak van een boom die ze versierd hadden op de laatste dag van april. Ze deden zo een twintig à dertig huizen en haalden veel centen op. Op de vraag of ze ook nog het Meilied kende wist ze zich alleen nog te herinneren dat het iets was over de mei en dat het verband hield met de linten die eraan hingen. Later zond ze mij de tekst van het meilied.

*Mei, mei, 'k plante mijne mei,
en de dore vliegt uit de schale,
'k heb een koordeken 'k en kan 't nie knopen,
geef mij 'n eitje en 'k zal deure lopen.
Vrouwke, vrouwke schone,
kijk al naar de krone
kijk al naar de hennennest,
de witte hennekens leggen best,
de zwarte ziede van verre,
ze blinken gelijk 'n sterre.
Boerinneke, boerinneke 't is uit,
Geef mij 'n eitje of 'n halve kluit.*

Volgens haar is het gebruik verdwenen rond 1930. Een zeer verwante tekst van een Meilied opgetekend te Hansbeke verscheen in de *Biekorf* van 1894, blz. 144. Ook mevrouw VAN BRAEKEL te Meigem heeft nog met een meitak rondgegaan. Ze moesten er soms nog zoeken naar zo'n tak met het eerste groen. En verkleed trokken ze dan rond. Ze herinnert zich nog ongeveer het liedje :

*Mei, mei,
'k plante mijne ei
Boerinneke kijk (?)
Geef mij een ei of drije
'k Heb hier een koordeke
'k kan 't zie knopen
Geef mij een ei
'k Zal deurelopen.*

Dat meizingen heeft geduurd tot voor den oorlog van veertien, denkt ze.

Uit de verzameling Spotrijmen van Pol DE MONT werden

uiteindelijk dan nog de volgende te Nevele opgetekende
spotrijmen op bepaalde voornamen opgetekend :

Pier

*Blaas het vier,
't Vier en wil niet veinzen,
Pier loopt al keinzen !
Pier loopt achter de mijt
En daar krijgt Pier het sch...*

Pier,

*Blaas het vier,
De pap staat in den mezier (d.i. meziergat in de
schouw)*

Karel

*Van Barel (d.i. Baarle bij Gent)
De mammekesbijter,
De p..potsch..ter,
Ging tegen den keuning vechten,
Met al zijn knechten,
En hij was zoo voos,
Dat hij zijn' broek verloos !*

Merten

*Van Perten
Zat in de slooren.
Daar kwam 'nen puit,
Hij riep er hem uit.
Daar kwam een'ratitse (d.i. een hagedis),
Om Merten te pitsen.
Daar kwam een' slange,
Om Merten te vangen.
Daar kwam een schorpioen,
Om Merten van Perten
Zijn vel af te doen. (17)*

Uit al deze losse gegevens krijgen we dus geen echt
samenhangend beeld van een aantal aspecten van het

vroeger volksleven. Wel mogen ze de hedendaagse veld-
werker bij zijn systematisch onderzoek inspireren...

PENNEMAN
Sint-Niklaas.

NOTEN.

- (1) *Loco cit.* in *Messenger des Sciences Historiques...*,
Gent, (1860), blz. 235.
- (2) IBIDEM, blz. 239-240.
- (3) IBIDEM, blz. 336-337.
- (4) *Op. cit.*, Poeke, blz. 33.
- (5) N.N., *Spotrijmen (Uit de verzameling van Pol de
Mont)*, in *Volkskunde*, IV (1891), blz. 86 en 264.
Het vertelsel "*Barrik, barrak*", door Pol de Mont
gehoord te Vinkt, Wambeke en elders, gaan we in
deze bijdrage voorbij (*Volkskunde*, IV (1891) blz.
103).
- (6) *Op. cit.*, blz. 201.
- (7) N.N., *Twee oude volksrijmken*, in *Het Morgenrood*
(1943), blz. 76.
- (8) *Op. cit.*, deel I, blz. XIII-XIV en deel II s.v.
Nevele.
- (9) *Op. cit.*, deel II, s.v. Bellem.
- (10) IBIDEM, s.v. Knesselare.
- (11) IBIDEM, s.v. Lotenhulle.

- (12) IBIDEM, s.v. Meigem, Nevele, Poeke en Poesele.
- (13) IBIDEM, *loco cit.*
- (14) M. DE MEYER, *Opstellen...*, in *Oostvlaamsche Zanten*, XIII (1938), blz. 210.
R. VAN DER LINDEN, *Het Bolspeel...*, blz. 254-255.
- (15) G.P. BAERT, *Folklore...*, in *Bijdragen tot de Geschiedenis der Stad Deinze en van het Land van Nevele en Schelde*, XXIII (1956), blz. 28, 31-32, 36.
- (16) A. JANSSENS, *Nevele, Meilied*, in *Oostvlaamsche Zanten*, LXV (1964), blz. 158.
- (17) N.N., *Spotrijmen (Uit de verzameling van Pol de Mont)*, in *Volkskunde*, IV (1891), blz. 272.

KRONIEK.

1. VERSLAGEN.

- *Lezing met dia's over "De Windmolens en hun Techniek" door dhr. J. DE WAELE op zondag 26 oktober in Meigem.*

Op zondag 26 oktober 1975 om 15 uur liep het stemmig zaaltje van de oude pastorie in Meigem vol met mensen die geïnteresseerd waren in de techniek van de windmolens. Onder het publiek waren zelfs een paar oud-molenaars die met veel geestdrift en niet zonder heimwee van de gelegenheid gebruikt maakten eens na te kaarten over hun verdwenen ambacht. Het was dhr. J. DE WAELE, stadsmolenaar van Brugge, die ons op een gemoedelijke manier alles wist te vertellen over de constructie en de techniek van de windmolens. Aan de hand van een honderdtal dia's wist hij ons wegwijs te maken in de verschillende types van molens, hun eigenaardigheden en hun specifieke bouwwijzen. We maakten op het witte scherm de volledige opbouw mee van een complete windmolen. Er zijn momenteel in ons land nog een drietal molenbouwers en de best bewaarde houten windmolen uit onze streek staat in Huise. Hij is afkomstig van Waregem en werd er door een privé persoon aangekocht en balk voor balk afgebroken en in Huise weer opgebouwd in een prachtig heuvellandschap.

Dhr. J. DE WAELE is eigenlijk schrijnwerker van beroep, maar de liefde voor de windmolens kreeg hem zodanig te pakken, dat hij er al zijn vrije tijd aan opoffert. Tijdens het toeristisch seizoen kan je hem terugvinden in de houten windmolen op de stadswallen van Brugge, waar hij

voor de toeristen graan maalt op dezelfde manier als honderden jaren geleden gemalen werd door onze voorouders.

A.B.

- *Wandeling in en langs de Kalevallei op zondag 30 november 1975. Onder leiding van M. LOOTENS en G. SCHAECK.*

Ruim tachtig wandelaars waren samengekomen in het schutterslokaal van Nevele voor een wandeling in en langs de vallei van de Kale.

Secretaris-penningmeester G. SCHAECK had gezorgd voor kaarten en plannen en aan de hand van dit materiaal toonde hij duidelijk de oude loop van de Kale aan. In een volgend nummer van ons tijdschrift zullen we de volledige tekst met kaarten en tekeningen publiceren.

Door de Oostbroek trokken over de kouter naar het alluvium van de Kale. Wat is nu eigenlijk een kouter, vroeg een wandelaar. Dhr. M. LOOTENS en G. SCHAECK toonden met een grondstaal aan hoe de bodem op een kouter er helemaal anders uitziet dan in het alluvium. In Landegem werd geboord naar veen.

De terugweg verliep langs het kanaal. Ondertussen had dhr. R. HAUTEKEETE samen met enkele bereidwillige medewerksters de koffietafels klaargezet. De koekeboterhammen smaakten en het warme lokaal deed echt deugd.

Onze trouwe oudste wandelaarster Alida VAN GANSBEKE (76 jaar) werd nog een extra in de bloemetjes gezet.

J.L.

2. MEDEDELINGEN.

Op zondag 18 januari 1976 vindt in het gemeentehuis van Nevele onze zesde statutaire vergadering plaats.

Dit jaar spreekt literator André DEMEDTS over "Tien jaar historische literatuur - van de Belgische Republiek tot de Boerenkrijg".

Tijdens het statutair gedeelte is het bestuur herkiezbaar. Wie kandidaat bestuurslid is, kan zijn kandidatuur schriftelijk indienen vóór 9 januari 1976 bij J. Luyssaert, Veldestraat 8, 9841 Merendree.

Met de traditionele roggeboterhammen met hoofdvlaakke wordt de bijeenkomst besloten.

Iedereen is welkom, breng uw vrienden en bekenden mee ook al zijn ze geen lid.

3. VARIA.

- *Rosalie Loveling - herdenking te St.-Amandsberg op 30 oktober 1975.*

Rosalie Loveling overleed te Nevele op 4 mei 1875. Enkele dagen later, op 7 mei, werd zij begraven op het kerkhof van St.-Amandsberg. Door het gemeentebestuur van St.-Amandsberg en de werkgroep Campo Santo-dag 1975 werd de 100e verjaardag van het overlijden herdacht op 30 oktober 1975 in de St.-Amanduskapel op het Campo Santo.

De heemkundige kring "Het Land van Nevele" werd uitgenodigd om aan die herdenkingsplechtigheid deel te nemen.

Na een inleidend woord door burgemeester J. MONSAERT, sprak Prof. Dr. A. VAN ELSLANDER de gelegenheidsrede uit. Tijdens die redevoering legden burgemeester J. MONSAERT en dhr. J. LUYSSAERT, voorzitter van "Het Land van Nevele", bloemen neer bij de foto van Rosalie Loveling. Het programma voorzag ook een groet van "Het Land van Nevele", maar dhr. M. BAUTERS, voorzitter van de werkgroep Campo Santo-dag 1975, vond - enkele

minuten vóór het begin van de plechtigheid - dat die groot het programma te lang zou maken. Opdat de lezer zelf zou kunnen oordelen over de inhoud en de lengte van die redevoering, publiceren we hier de tekst die dhr. J. LUYSSAERT van plan was voor te lezen.

"Honderd jaar geleden werden op het graf van Rosalie Loveling lijkreden uitgesproken door Prof. Heremans en door de heren Bogaert en Vander Cruysen.
Aldemar Camiel Vander Cruyssen was Nevelaar van geboorte.

Als afgevaardigde van de heemkundige kring "Het Land van Nevele" wil ik op deze plechtigheid Rosalie Loveling herdenken door die fragmenten uit de lijkrede van Aldemar Vander Cruyssen in herinnering te brengen, waarin hij de contacten van Rosalie Loveling met haar medeburgers schetste.

Geacht en bemind was de edele jonge vrouw onder hare medeburgers, gemeenzaam in haren omgang, had zij een goed woord voor iedereen die haar naderde. Arm en rijk was haar welkom. Zij kende geen onderscheid en begreep te wel dat verdienste niet afhing van rang of geboorte...

Vijanden kende zij niet, vijanden had zij niet... En in naam mijner medeburgers mag ik hier de getuigenis afleggen dat de achtingsvolle overledene de liefde en toegenegenheid van allen die haar kenden, ten grave draagt...

Onder de honderden naamkaartjes die tijdens de begrafenisplechtigheid in St.-Amandsberg op 7

mei 1875 of tijdens de lijkdienst te Nevele op 20 mei 1875 werden afgegeven, vinden we de namen van enkele bekende inwoners van Nevele, o.m. van :

Leonce Mulle de Terschueren, burgemeester van Nevele ;
Richard Rom, deurwaarder ;
Mevr. Désiré De Courty, alias Florence Schoor, de vriendin van Virginie Loveling ;
Edmont Braet, notaris ;
Karel Claeys, hulponderwijzer bij de gemeenteschool ;
Leon Vanderheyde, kandidaat notaris en Franz Vander Cruyssen, kantonaal schoolopziener.

In het slot van zijn lijkrede doet Aldemar Vander Cruyssen in volgende bewoordingen Rosalie Loveling uitgeleide :

Beweenen zullen wij haar ; herdenken niet minder, en hare nagedachtenis zal voor immer bij ons in eere en achting blijven.

Heel dikwijls klinken zulke woorden hol en is hun betekenis na enkele jaren reeds vervaagd. De herdenkingsplechtigheden die in de loop van dit jaar werden of worden georganiseerd bewijzen dat de nagedachtenis van Rosalie Loveling inderdaad *in eere en achting* is gebleven".

Na de lezing van Prof. Dr. A. VAN ELSLANDER werd de tentoonstelling geopend gewijd aan Rosalie Loveling. Dr. M. GYSSELING heeft een enige verzameling dokumenten en herinneringen aan de families Loveling en Buysse bijeengebracht. In de catalogus worden 58 dokumenten of voorwerpen beschreven

waarvan een groot deel in bruikleen werd afge-
staan door onze leden de heren A. JANSSENS (Ne-
vele) en J. VAN DE CASTEELE (St.-Amandsberg).
Jammer dat deze Rosalie Loveling-herdenking ont-
sierd werd door een incident waarin de heemkun-
dige kring "Het Land van Nevele" werd betrokken.
Als protest tegen het optreden van dhr. M. BAU-
TERS stuurde het bestuur van "Het Land van Neve-
le" hem volgende brief. We zullen graag het ant-
woord op die brief in ons *Berichtenblad* opnemen.

Heemkundige Kring
"Het Land van Nevele"
Veldestraat 8
9841 Merendree.

Merendree, 8 december 1975.

Aan dhr. M. Bauters
Voorzitter van de werkgroep
Campo Santo-dag 1975
St.-Baafskouterstraat 13-4
9110 St.-Amandsberg.

Mijnheer,

Op hun vergadering van vrijdag 5 december 1975 hebben
de aanwezige bestuursleden het incident op de Rosalie
Loveling-herdenking van 30 oktober 1975 in St.-Amands-
berg besproken.

We willen hier even de feiten in herinnering brengen.
In zijn brief van 1 mei 1975 vroeg Dr. M. Gysseling
onze medewerking aan de geplande viering. In ons ant-
woord van 8 mei 1975 zegden we onze medewerking toe op
voorwaarde dat onze medewerking zou vermeld worden op
het programma, wat dan ook gebeurde.

Enkele weken voor de plechtigheid liet dhr. J. Van de

Casteele namens de werkgroep Campo Santo-dag 1975 weten dat in het programma van de Rosalie Loveling-herdenking een groet van "Het Land van Nevele" was voorzien. Die groet zou bestaan uit een korte toespraak door voorzitter J. Luyssaert en het neerleggen van bloemen aan het beeld van R. Loveling. Bovendien belde dhr. J. Van de Casteele op 30 oktober 1975 omstreeks 11 uur de voorzitter van "Het Land van Nevele" op en deelde hem mee dat zijn toespraak zou plaatsgrijpen na de inleiding door burgemeester Monsaert en voor de lezing van Prof. Dr. A. van Elslander. Onze verwondering was groot toen we op de uitnodiging geen spoor meer vonden van de geplande "groet van het Land van Nevele". Een niet toevallige vergetelheid misschien ? Toen de delegatie van "Het Land van Nevele" op 30 oktober in de kapel van Campo Santo aankwam liet u aan voorzitter J. Luyssaert weten dat zijn geplande groet niet zou kunnen doorgaan omdat "het programma anders te lang zou duren"... Hij mocht wel een ruiker bloemen neerleggen en hij mocht tijdens de receptie spreken, wat hij van de hand wees.

Uw manier van optreden vinden we gewoonweg grof. Het bestuur van "Het Land van Nevele" is bovendien geërgerd over het feit dat u het helemaal niet nodig vindt ook maar één burgemeester uit het Land van Nevele op de opening uit te nodigen. Nochtans was u met een delegatie aanwezig op de Rosalie Loveling-herdenking van 1 juni 1975 in het kasteel van graaf B. de Bousies-Borluut te Hansbeke. U achtte het zelf niet nodig burgemeester graaf B. de Bousies-Borluut op uw opening van 30 oktober 1975 uit te nodigen.

Naar de redenen van uw zonderlinge handelwijze kunnen we alleen maar raden. Vol belangstelling kijken we uit naar uw antwoord, dat naar we hopen klaarheid zal brengen in deze zaak.

Beleefde groeten.

Namens de aanwezige bestuursleden,

L. De Roo ; D. D'Hooze ; R. Leenknecht ; M. Lootens ;
G. Schaeck ; J. Van De Casteele ; J. Van de Velde en
J. Luyssaert.

- *Herberg in 't misverstand in Hansbeke.*

In de loop van de maand oktober 1975 werden in Hansbeke opnamen gemaakt voor een nieuw T.V.-feuilleton "Herberg in 't misverstand" van Anton Coolen. Het relaas van die opnamen nemen we dankbaar over uit *Vlakaf (Hansbeeks dorpskrant)*, nr. 43, oktober 1975.

Hansbeke had de eer als decor te dienen voor een nieuwe KRO-BRT-productie, onder de deskundige leiding van de Tsjechische regisseur Antony Coolen. Het feuilleton handelt over een dorp net als alle andere,... Een vreugde wordt uitbundig gevierd, en soms ziet men ook wel eens stilletjes schreien. Daar nog een schandaaltje bij en de postbode als bindfiguur en de verfilming van Anton Coolen's "Herberg in 't Misverstand" is gerealiseerd.

Hansbeke heeft nu eens achter de schermen van het televisiewereldje kunnen loeren en weet nu heel goed dat het allemaal veel rapper gezegd dan gedaan is... Een week lang zagen we heel raar geklede mensen op 't dorp rondlopen...

't Was een heel druk gedoe ; een man met zo een luidspreker, een filmkamera en nog een hele bende andere T.V.-mensen die - ik weet niet wat ze allemaal moesten doen. Ja, ze gingen een stuk film opnemen in Hansbeke en wij mochten er ook allemaal bijlopen,... als figurant.

We wisten dat het op televisie ging komen (als alles meegaat reeds in het voorjaar) en we deden maar al te graag mee. Ze filmden op 't dorp - aan de herberg -, aan de vaart, aan 't vrijheidsboomke en in de Veldstraat... In 't week-end was er dan een echte...

Kermis Anno 1928.

Reeds van 's morgens vroeg - rond 7.30 uur - wemelde het in 't zaalke van mensen die zich nog ne keer kwamen tonen met hun oude kleren... Den enen moest nog gans gekleed worden en dan anderen moest alleen maar een paar "bretellen" meer hebben. Dank zij de "kleedvrouwen" van de BRT kwam alles fijn op tijd in orde. Hier en daar waren er nog jongens met lang haar, maar ook daar had men aan gedacht... Er waren een paar coiffeurs en coiffeuses meegekomen, en die zorgden dat alle overtollige haarlokken onder een grote pet of hoed verborgen werden. Het dorp stond ook al vol mensen en voor "het Misverstand" werden drankbonnekes uitgedeeld. De kleine gasten verkenden al gauw het kerkplein dat tot een kermisplein was omgetoverd. Vanaf half tien begon men te "draaien". Terwijl de acteurs aan de "kop van Jut" aan 't spelen waren moesten er een heleboel mensen van Hansbeke staan kijken, terwijl er anderen arm in arm of alleen de achtergrond bevolkten... 't Moet in de film zijn net of alles gewoon gefilmd werd in de jaren '20. Dus moesten we heel normaal doen en er niet aan denken dat ze aan 't opnemen waren... Daar hadden we zelfs nauwelijks de tijd toe... 't Stond vol met attracties op het kerkplein... Een paardjesmolen, een zwiermolen, schommelbootjes en een waarzegster... Dan nog een schietkraam voor de groteren als ze niet in de omgeving van de biertent te vinden waren...". En 't smaakt toch anders uit azo ne pot, ze... Zeg, d' er moe nogal wa geld achter zitten, hé... 't Gebeurt toch nie alle dagen da de televisie hier bij ons komt filmen... We gaan nog enen drinken, hé moat..." Zowel groot als klein amuseerde zich kostelijk die voormiddag, en 't bier en de limonade maakte ons allemaal hongerig... Nog voor de noen hadden we al een "boterham met worst" gege-

ten, en "thuis moeme ons hoasten voor t'eten, want ten één moeme al weere zijn...". 's Namiddags kwam er dan nog een fanfare op de kiosk en er speelde een draaiorgel uit die tijd. Terwijl de ouderen stonden te luisteren naar de walskes die uit het orgel stroomden, waren de gasten gefascineerd door de krachtpatserijen van John Massis, de internationale sterke man van St.-Denijs-Westrem, die heel wat straffe toeren vertoonde. Hier en daar liep er al iemand die de biertent maar al te goed wist staan, maar ja, wat deed het ertoe? 't Was al half zes en ze stopten toch met opnemen voor de zaterdag... Nog een pintje in 't Misverstand en... de kermis sliep.

Heel lang duurde het echter niet. Zondagmorgen herbegon alles weer opnieuw. De oude kleren werden aange trokken en de pet stond schuin op het hoofd... Een matroos - een akteur - pakte uit met halsbrekende toeren in de schommel en gans Hansbeke stond te kijken; zelf mensen die van de mis kwamen lieten zich verleiden om eventjes al dat filmgedoe geda te slaan, en er waren er een heleboel die hun familie of vrienden ook op de gevoelige plaat vastlegden. 's Avonds werden de kleren weer verwisseld voor zondagse kleren en men spoedde zich naar 't zaalke, want we werden nog een kleinigheid betaald ook. Maar dat was het bijzonderste niet... We hadden ons twee dagen goed geamuseerd, een pint gedronken en met gans het dorp fijn samen geweest. 't Was leutig om Sabine eenste zien met twee "koddekes" en van Erik zijn lang haar was er ook al niet veel meer te bemerken. 't Was zo helemaal anders en toch weer heel gewoon. Hansbeke heeft onverwacht twee dagen kermis gevierd en iedereen heeft er deugd van gehad. Zeg, ... binnenkort is 't weer kermis, hé... En 't beste van al... In de lente komen we allemaal op de beeldbuis... Wacht maar tot men al de Hansbeekse filmsterren ontdekt...

INHOUD.

Blz.

J. VAN DE CASTEELE, Het rusthof te Vosselare en Zoals C. Buysse het zag in <i>Het Hofje</i>	181
T. PENNEMAN, Bachte-Maria-Leerne in de greep der toverij	216
L. DE ROO, Bondige geschiedenis van de kantwerkschool van Lotenhulle	231
T. PENNEMAN, Volksleven in Het Land van Nevele	243
KRONIEK	253
1. Verslagen	253
2. Mededelingen	254
3. Varia	255

HEEMKUNDIGE KRING „HET LAND VAN NEVELE”.

- Voorzitter : J. LUYSSAERT
Veldestraat 8
9841 MERENDREE.
- Ondervoorzitter : F. MICHEM
Heerdweg 9
9806 VINKT.
- Sekretaris-Penningmeester : G. SCHAECK
Vosselarestraat 16
9840 LANDEGEM.
P.R. 000-0627981-03
- Archivaris : J. VANDEVELDE
Stationsstraat 113
9840 LANDEGEM.
- Redactie-sekretaris : J. LUYSSAERT
Veldestraat 8
9841 MERENDREE.
- Bestuursleden : A. BAUWENS, Meigem
I. BUYSSE, Poeke
L. DE ROO, Lotenhulle
D. D'HOOGHE, Nevele
R. LEENKNECHT, Hansbeke
M. LOOTENS, St.-Martens-Lerne
A. MARTENS, De Pinte
M. MICHIELS, Vosselare
J. TAELEMAN, Landegem
- Verantwoordelijke uitgever : J. LUYSSAERT
Veldestraat 8
9841 MERENDREE.